Biblioteca Centrală Regională Hunedoara-Deva

Proletari din toate țările, uniți-vă!

GAZETA LITERARĂ

Anul X nr. 24 (483) Joi 13 iunie 1963 — ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMÎNĂ — 8 pagini 50 bani

pag. 7: **EUGEN BARBU** reflector

pag. 7: **A. E. BACONSKY** carnet plastic

STĂPÎN LEGITIM—POPORUL

15 ani de la istoricul act al naționalizării

La 11 iunie 1948, acum 15 ani, datorită politicii leniniste a Partidului Muncitoresc Romîn, în țara noastră a fost posibilă și s-a realizat naționalizarea fabricilor, a uzinelor, a minelor, a întreprinderilor bancare și de transport etc. Smuls din lacomele mîini ale capitaliștilor, moșierilor și monopoliștilor străini, avutul patriei a intrat atunci în posesia celui ce atît amar de vreme trudise din greu pentru a-l crea: poporul, unicul stăpîn legitim al roadelor muncii sale. După cucerirea puterii politice de către clasa muncitoare aliată cu țărănimea muncitoare, acest act istoric este perfect justificat; el constă în desființarea proprietății particulare, capitaliste asupra mijloacelor de producție și trecerea acestora în stăpînirea poporului, — exproprierea expropriatorilor, începutul rînduielilor socialiste. Atunci, la 11 iunie 1948, în Republica Populară Romînă care fusese proclamată abia de cîteva luni, clasa muncitoare condusă de partid a repurtat cea mai răsunătoare dintre victoriile ei, după cucerirea puterii politice — crearea sectorului socialist în economia țării, adică a acelui sector din ce în ce mai puternic din care este izgonită exploatarea omului de către om, statornicindu-se în schimb relații socialiste de producție; a acelui sector care astfel devine, din capul locului, factor determinant, conducător în dezvoltarea întregii economii naționale.

Binefăcătoarele urmări ale acestei adînci schimbări revoluționare n-au întîrziat să se arate atît în economia, cît și în viața socială a țării. S-a declanșat foarte repede ofensiva generală a oamenilor muncii, îndrumați de partidul clasei muncitoare pentru lichidarea anarhiei în producție, s-au luat măsuri eficiente pentru ca prin utilizarea rațională, planificată a muncii umane și a forței mașinilor și uneltelor, să nu se mai cheltuiască în gol risipite, enorme cantități de energie ca odinioară. Începea construirea socialismului în patria noastră.

Conducîndu-se după învățătura lui Lenin că interesul principal și fundamental al proletariatului după ce a cucerit puterea de stat este de a mări cantitatea de produse, de a spori în proporții uriașe forțele de producție ale societății, Partidul Muncitoresc Romîn a indicat clasei noastre muncitoare drumul sigur spre bunăstare, spre belșug. Tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej spunea: *„Clasa muncitoare a luat puterea pentru a rezolva cineva sarcini istorice: a lichida înapoierea economică a țării, a o transforma dintr-o țară agrară înapoiată într-o țară industrială înaintată, cu o agricultură mecanizată pentru a construi socialismul”*. Așadar, la baza politicii economice a P.M.R. stă învățătura lui Lenin despre industrializarea socialistă; accentul însemnat dezvoltarea în primul rînd a industriei grele, cu pivotul ei, industria constructoare de mașini.

G. L.

(Continuare în pagina 6)

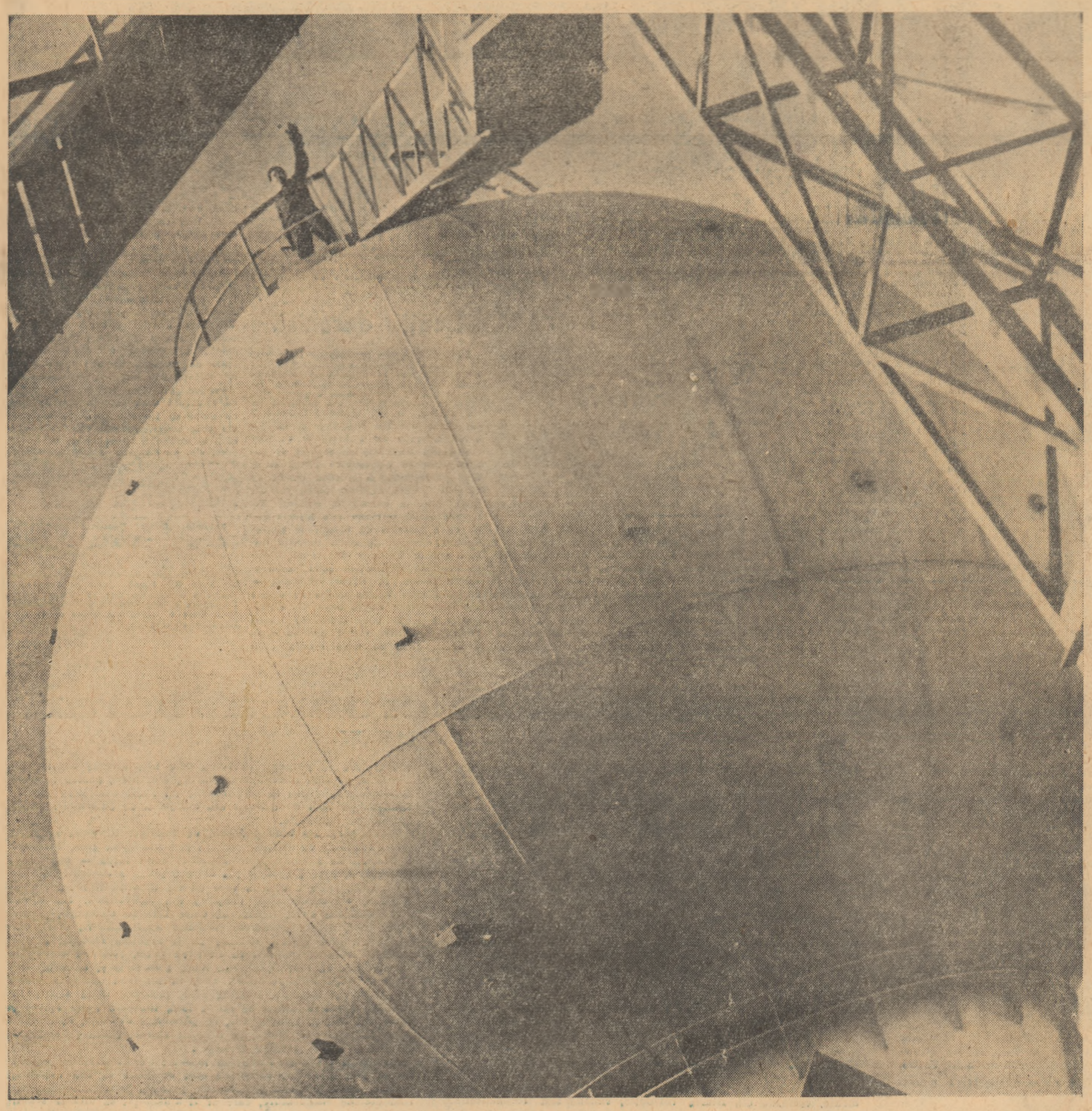

Oneşti — chimie modernă
Fotografia: EDMUND HOFER

TUDOR ARGHEZI

GHIERSUL ÎNGINAT

Nu te-am văzut la față, dar, vecine,
Te simt mereu alături, lîngă mine.
Nu te aud cînd intri, ci, desluşit în şoapte,
Te-nrezăresc de cum se face noapte.

Mă caută de-o viață-ntreagă,
Oriunde-ajung, ființa ta pribeagă,
De ceață și de umbră sau de gînd
Și-aștept să se-nsereze mai curînd.

Aș iscodi cuvîntul în zadar
Să te numesc: duh, înger, fum sau har,
Însă simțind că te apropii, psaltul,
Trezit pe foaia mută din teanc, se face altul.

O scăpărare fulgeră deodată
Nemăriginirea lumii-ntunecată
Și, ca un tibisir de aur, trage-o dungă
De scăpără departe întreaga zare lungă.

Iar dacă pana psaltului dă spic,
Eu n-aduc la-ncolțirea lui nimic,
Că mîna mîna ta mi-o mînă
Și ghiersul meu e-al tău; doar ți-l îngînă.

Obișnuit cu pasul, ți-l aștept
Cu mîinile unite-a smerenie la piept.
Un jilț în dreptul rafturilor pline
Stă pregătit, nălucă, pentru tine.

Vream să-ți sărut odată opinca de lumină
Dar, ca și mine, nu știi ce-i tihnă și hodină.

Iunie 1963.

PERPESSICIUS

UN NOU ALECSANDRI

Peregrinarea, la care monografia lui G. C. Nicolescu ne îmbie și ne însoțește tot timpul, este una dintre cele mai pasionante, grație, în primul rînd, infrastructurii documentare, pe care autorul a așezat-o la temelia lucrării sale. Supunîndu-se rigorilor lucrului de bibliotecă și de arhivă, fără să nesocotească totuși, cînd împrejurările o cer, și cum vom avea prilejul să consemnăm, nici grațiile stilistice ale naratorului, portretistului sau cronicarului liric, Viața lui V. Alecsandri *este, așa cum autorul ei o afirmă în concis-explicita prefață, o «biografie științifică» și nu una romanțată, de genul acelora pe care sfîrșitul primului război mondial le-a favorizat într-o atît de mare măsură. Hrănit, patru ani de-a rîndul, cu comunicate, uneori false, alteori adevărate, întotdeauna însă romantice, cetitorul de acum patru decenii s-a lăsat ademenit de lectura biografiilor, inatent dacă fantazia precumpănea adevărul, și vădindu-și preferințele mai curînd pentru verosimil decît pentru veridic. Diogene Laerțianul sau Plutarch, cu ale sale „vieți paralele”, n-au scris biografii științifice, așa cum, la noi, Ion Neculce, cronicarul, cu a lui „samă de cuvinte”, în cari anecdotismul și tradițiile ornamentează istoria, nici el n-a scris biografie științifică. În schimb, André Maurois, acreditat, din eroare, pentru succesele lui, drept magistru al biografiei romanțate, începînd cu viețile lui Shelley și a lui Disraeli și sfîrșind cu Victor Hugo sau cu prea frumosul album „Marcel Proust și lumea lui” a făcut tot timpul, în ciuda aparențelor chiar, de pildă în primele, numai biografie științifică, atît de severă îi este informația, atît de extinse izvoarele, pe cari propriile sale investigații le sporesc, uneori, prețuim în cazul lui Victor Hugo, în proporții considerabile. Demarcația dintre cele două specii de biografie, anunțată încă din pragul studiului său, e întrutotul justificată,* Viața lui V. Alecsandri *fiind, atît prin calitatea și multiplicitatea documentației, acumulată de cercetătorii din trecut, cît și prin «marele număr de izvoare, care nu au mai fost puse pînă acum la contribuție», o strictă biografie științifică.*

Istoric literar și bibliograf, cu vechi state de serviciu, universitare și publicistice, G. C. Nicolescu a reținut în anii din urmă atenția specialiștilor, cu cercetări minuțioase, dedicate fie periodizării literaturii noastre, fie curentelor literare, precum al „sămănătorismului”, fie unor probleme încă în litigiu, ca nedezlegatul nod gordian al paternității „Cîntării Romîniei” și, nu mai puțin, așadar în primul rînd, cu toate acele contribuții pregătitoare în domeniul vieții și operei lui V. Alecsandri, ce aveau să ducă, deocamdată, la această reconstituire a vieții poetului, în așteptarea celui de al doilea tom, în pregătire, și care va fi consacrat, cum însuși anunță, operei lui Vasile Alecsandri. Între lucrările acestea pregătitoare, proprii, se cuvin amintite cele cîteva ediții din poezia și proza lui Alecsandri, cu cari G.C. Nicolescu și-a arvunit ediția integrală și critică a operei lui Alecsandri, în curs de elaborare, despuierea și confruntarea publicațiilor periodice, de epocă, nu numai a edițiilor princeps, explorarea manuscriselor poetului, cu atîtea revelații biografice, și mai cu seamă studiul adîncit al corespondenței poetului, cum o dovedește introducerea cu care prefațează culegerea celor peste o sută de epistole inedite (V. Alecsandri, Corespondență, *1960, Espla), îngrijită și adnotată de Marta Anineanu și, fără doar și poate, însăși această monografie, despre care scriem, și ale cărei piese biografice de rezistență sînt extrase din vasta, interesanta sub toate raporturile și înainte de toate sub acela al adevăratei și intimei lui imagini sufletești, din corespondența lui Vasile Alecsandri. Pe temeiul ei, G. C. Nicolescu schițează, în amintita introducere, portretul personalității lui Alecsandri, pe care monografia de azi îl reia, îl conturează și-l imensifică cu fiecare detaliu al multiplelor și variatelor lui aspecte. Cicerone, precît se spune, avea obiceiul să-și refacă, pentru eternitate, epistolele, în timp ce Odobescu, ca și Marcel Proust, își încredințau hîrtiei, neajustate, gîndurile, grăbiți, și unul și altul, să comunice corespondentului ce aveau pe inimă. Grafia armonioasă și invariabil caligrafică a corespondenței lui Alecsandri, aceeași, de altminteri, ce se întîlnește și în autografele operei, poate lăsa unui sceptic impresia că scrisorile erau copiate după ciorne anterioare, așa cum e cazul multora din scrisorile lui Eminescu. Bănuiesc, totuși, că e vorba de o falsă impresie. Grafia aceasta, chiar fără a recurge la nebuloasele înțucțiii ale grafologiei, trădează un temperament echilibrat, fără salturi ce s-ar comunica și peniței, o conștiință loială (căci loialitatea era, cum remarcă G. C. Nicolescu, una din componentele personalității lui Alecsandri, așa cum se desprinde din corespondența sa), o inimă sănătoasă, fără aritmii. „Am mai multă inimă decît rațiune” spunea poetul într-una din epistolele către C. Negri, în 1861, și diagnosticul acesta cu care autorul monografiei își încheie amintitul portret introductiv, din 1960, îl putem adopta și noi pentru caracterizarea întregii corespondențe*

CARNET DE SCRIITOR

Lumina din fabrici

Ce să-ți cînt eu unui poet, pe aramarți, la fabrică? Firul de apă al vieții lui curge, de cele mai multe ori, alături de larga albie a proletariatului, și cele două curente de viață, paralele, nu se prea întîlneau. Avea burghezia grijă de asta.

În '39, ochii, impătimiți, începuseră să mi se limpezească. Priveam cu sete în jur. Încercam să văd, să cunosc o lume care exista dincolo de hotarele firești ale îngustului meu făgaș.

Aflîndu-mă în Valea Jiului am coborît la Petrila și la Lupeni, în mină. Tot la Lupeni am trecut prin filatura „Viscoza”.

Deschid jurnalul meu de atunci: „28 noiembrie, 1939 „Viscoza”. După notarea amănunțită a procesului tehnologic, a slabelor măsuri de protecție în fabrică, a primejdiei pe care o reprezenta în aceste condiții preparatea sulfurii de carbon, a frecventelor explozii care aveau loc, stă scris: „Aici lucrează foarte multe femei. Cînd trecem pe lîngă ele, ridică ochii deasupra lucrului și ne privesc gol, indiferent, ca pe niște obiecte; — sau ostil. Am un sentiment de stinghereală și de culpă”.

Sînt rînduri care — azi, cînd le recitesc — îmi reînvie, cu acuitate, întreaga situație obiectivă și subiectivă de atunci, ambianța de răceală și ostilitate, generată de exploatarea capitalistă, dar și curenții subterani, fierbinți și de gheață, ai revoltei care mocnea în rîndurile mulțimii muncitoare.

Sînt 15 ani de la naționalizare. 15 ani de cînd sub conducerea partidului, clasa muncitoare și poporul întreg au devenit stăpîne pe fabrici, pe mașini și unelte, au reconstruit și mărit industria veche, au creat o industrie nouă, modernă, au făcut din țara noastră un stat liber, înfloritor, admirat peste mări și țări.

Mă reîntorc la vechiul meu caiet cu scoarțe vișinii, pălite: ...„o privire goală, indiferentă, adesea ostilă”.

Parcurg distanța, prin vreme. Iată-ne, după 23 August, trecînd prin fabrica „Vulcan” din București — un pîlc de scriitori. Eu, în euforia oliberării, caut larg ochii muncitorilor. Și-i întîlnesc pe aceia a căror expresie, a căror lumină, veselă, înțelegătoare, ne salută prezența de cărturari, stingaci printre mașini, în mijlocul lor. „Sîntem angajați în aceeași luptă”, spun ochii lor, „fiți bineveniți, fraților, și curaj, curaj, apropiați-vă!”.

Spunem: „unitatea moral-politică a poporului”.

Spunem: „revoluție culturală”.

Dar de simțit, le simțim, cu o fericită uimire, ce nu se mai potolește, de cîte ori intrăm pe un șantier, într-o uzină, într-o întreprindere. Și așta se întîmplă adeseori sutelor de scriitori din țara noastră. Fie că avem vreo șezătoare literară, fie că sîntem aduși de una sau alta din activitățile noastre obștești, culturale sau politice, adeseori trecem porțile fabricilor.

Dragostea, căldura, cu care ne primesc muncitorii vorbesc mai clar decît orice despre enormele distanțe parcurse.

Cînd străbatem vreo hală, vreo sală de lucru, vedem străfulgerînd, în privirea celor de la mașină, o undă de recunoaștere, de simpatie și zîmbet; adeseori, tinerii muncitori intelectuali se apropie de noi și ne încearcă cu întrebări spirituale și la obiect, sau ne copleșesc cu mișcătorul entuziasm juvenil al iubitorilor de artă. Și dăm autografe. Și recităm versuri. Și participăm la ședințe.. Și scriem în gazetele întreprinderilor. Și avem prieteni printre ei. Și sîntem la noi acasă în halele pline de lumină, în vuietul mașinilor, în liniștea laboratoarelor.

Îmi trec ușor degetele peste fila îngălbenită a vechiului meu caiet: „28 noiembrie 1939”. Și-l închid. Parc-aș ține acolo, presată, uscată, o floare amară, de cucută. „11 iunie 1948” nu se vestejește. Din puieții de atunci, pomii au crescut, puternici, cu flori și fructe, an de an, mai bogate, pline de suculență și de vitalitate.

Maria BANUȘ

(Continuare în pag. 6)

PE SCURT DESPRE CĂRȚI

ȘTEFAN IUREȘ: „Poema citadină"

În felurite ipostaze intime și cotidiene(ști Ștefan Iureș tinde, în acest volum programatic chiar, către o poezie patetic-familiară a orașului socialist. Autorul izbutește nu o dată să realizeze un climat de caldă intimitate cu aspecte din cele mai caracteristice ale muncii constructive; manifestă predilecție pentru concret și cotidian și este sensibil la sensurile ultime inedite: („Flămînzi în oraș", „Inima țării", „Poema citadină", „Arghezi", „Impuls", „Orizontul" etc.). Tonul festiv se îmbină în mai multe rînduri cu cel dramatic: „Livezile de portocali renăsc / necruțătoarelor autopsii. / Vai, rodului cu învelișul dulce / din care-un sens dramatic va lipsi". („Simburii" — poezie închinată memoriei lui Nicolae Labiș). Dar căutînd „un sens dramatic al lucrurilor," poetul cade destul de frecvent în artificiu și siridonjă, ca atunci cînd, prada „incertitudinii", își întreabă iubita dacă l-ar fi urmat în vremuri grele („Cînd o vorbi cu mine ar fi-nsemnat să mori...") declarîndu-i — în formulări fie trudnice, fie prea facile — că acest gînd neliniștitor „nu pot să-l dilue / tot jarul din sărutări / tot trupul tău zeesc" („Incertitudini") O mare parte a versurilor din volum suferă de artificialitate, de o inadecvare a tonului la conținut sau de o inadecvare a expresiei la stilul ideatic. Cînd vrea să fie cu tot dinadinsul familiar și natural, poetul ne face — de pildă — să ascultăm monologul unui... balcon („Sînt balconul casei noastre noi..". etc.) Balconul, acest neașteptat eteu liric („eu, balconul casei noastre noi") întreabă pe locatari: „Veți îngădui un nou război? / Veți lupta de-ajuns să nu încapă?" E prea mult pentru un balcon! În altă parte teoria filozofică a diversității în unitate o face... un fulg vorbind, titește, la persoana întîia: „Un milion de fulgi sîntem, ninsoare, /dăi printre toți ăm drumul meu de fulg". Pentru astfel de considerații se puteau găsi și personificări mai reușite... Volumul „Poema citadină" care conține și multe poezii de o reală pregnanță (de exemplu — acest Epitaf: „N-a fost decît un muncitor cu mintea. / A comprimat ideea în arcuri de oțel / Și-a izbutit să meargă cu doi pași înaintea / Futilului de patimi ce bîntuiau în el") ar fi cîștigat simțitor dacă poetul proceda la o selecție mai sigură, la un autocontrol mai sever, prin eliminarea atît a dulcegăriilor lirice cît și a încîlcenărilor mimate.

T. R.

RADU NOR: „Cei trei din Altair"

În povestirea de anticipație „Cei trei din Altair" Radu Nor își imaginează că, prin secolul al XV-lea al erei noastre, locuitorii unei planete din sistemul solar Altair (constelația Vulturului) ar fi organizat o expediție științifică spre Marte. Cei trei cosmonauți din Altair sînt însă forțați, din cauza unei defecțiuni a rachetei, să aterizeze în loc să — am zice — „amerizeze", iar vestigiile lor, (costume de cosmonautandru, mesaje înregistrate cu ajutorul biocurenților pe niște plăci dintr-un material necunoscut pămînteanilor, etc) vor fi descoperite în Rominia, în împrejurimile orașului Alba-Iulia pe la mijlocul secolului al XXI-lea cînd se petrec întîmplările noastre.

Eroii lui Radu Nor — cosmonauții și oamenii de știință romîni — sînt animați de sentimente nobile: prietenie, optimism, entuziasm, spirit de solidaritate tovărășească în muncă, abnegație în lupta pentru progresul neîncetat al omenirii. Păcat numai că personajele sînt văzute cam unilateral, pe o singură dimensiune de caracter.

În ce privește anticipările de ordin tehnico-științific, supralicitarea lor în „Cei trei din Altair" nu încomodează, ea constituind tocmai elementul atractiv și totodată instructiv pentru amatorii de literatură fantastico-științifică.

A. L.

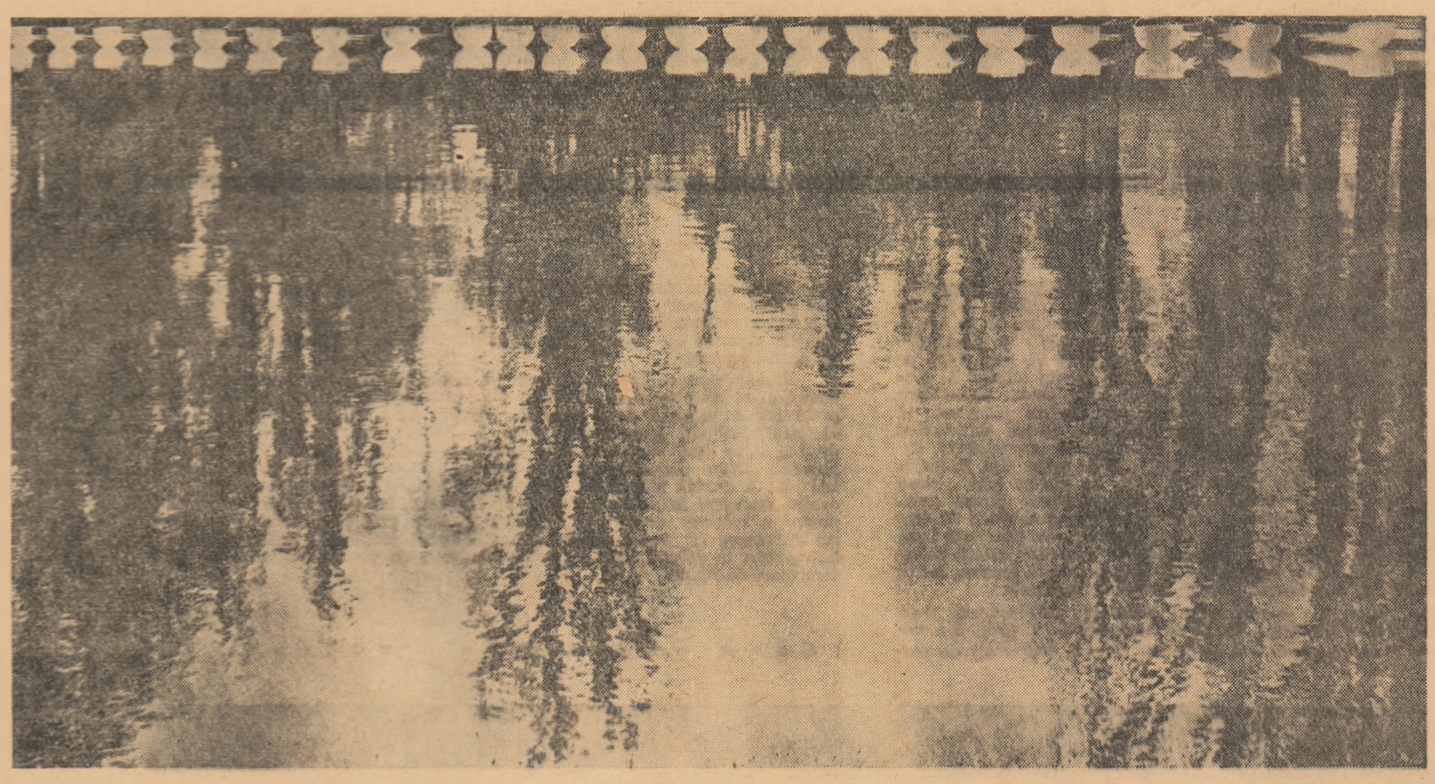

Fotografia: EDMUND HOFER

Critica în „VIAȚA ROMÎNEASCĂ" (nr. 5|1963)

Îndatoririle acestei importante publicații a Uniunii Scriitorilor sînt analizate într-un recent articol apărut în „Lupta de clasă", „«Viața românească» și contribuția ei la dezvoltarea literaturii și criticii literare" de C. Drăgoescu și V. Ripeanu, articol în care se arată că „Viața românească" „prin volumul ei și prin ritmul apariției, are menirea de a iniția mai mult decît celelalte reviste, studii de sinteză generalizatoare, de a da cititorului imagini mai cuprinzătoare și mai multilaterale". În ultimul număr există cîteva articole interesante cu caracter de sinteză. Astfel, academicianul Tudor Vianu semnează un articol substanțial, bogat în idei, intitulat „Formarea și transformarea termenilor de istorie literară". În el, autorul clarifică sensul unor noțiuni curente de teorie și istorie a literaturii. Articolul conține un îndemn la claritate, la o mai bună precizare a termenilor frecvent folosiți în istoria literară. Ar fi poate indicat ca „Viața românească" să urmărească mai sistematic această acțiune de „refacere" a noțiunilor, de clarificare și precizare a lor în strînsă legătură cu elucidarea unor importante probleme ale istoriei literaturii române, în vederea unei mai bune definiri a caracterului diverselor curente și școli literare. Ni se pare evident că problema la care se referă acad. Tudor Vianu nu este doar o problemă de terminologie, ea are implicații cu mult mai largi.

La rubrica „Scriitori și curente" academicianul Al. Philippide analizează cu pasiune și competență drumul creației unuia din reprezentanții remarcabili ai poeziei noastre, Alfred Margul-Sperber, punînd în lumină trăsăturile definitorii, tipice, ale activității acestui scriitor. Credem însă că articolul — scris cu un entuziasm justificat — conține unele aprecieri exagerate („Walter Pater în capitolul despre Goethe din cartea sa Renașterea spune că Goethe n-a izbutit în partea a doua a lui Faust să convertească toate ideile în imagini. Această operație de convertire în imagini a ideilor este întotdeauna realizată cu succes în poezia lui Sperber").

Căutînd să răspundă menirii sale de a iniția discuții largi în măsură să contribuie la clarificarea unor probleme complexe de istorie literară, revista publică în acest număr — în cadrul rubricii „Discuții" — articolul „Însemnări despre Titu Maiorescu" de Liviu Rusu. Autorul polemizează cu unele opinii (după părerea sa greșite) asupra locului lui Titu Maiorescu în cultura românească. Revista a hotărît să inițieze o dezbatere pe această temă, invitînd pe istoricii literari să-și spună cuvîntul. Vom reveni în „Gazeta literară" într-un articol asupra importantei teme supusă discuției de revista „Viața românească".

La „Cronica ideilor", Marcel Breazu prezintă în spirit critic unele aspecte ale artei occidentale („Abstracționismul sau indigența artei"). Fenomenul literar actual constituie obiectul unor articole semnate de Matei Călinescu (D. R. Popescu: „Umbrela de soare") și Eugen Simion („Lirism și actualitate"). Cronica plastică (sub semnătura lui Paul Constantin) e consacrată memoriei pictorului Ștefan Dimitrescu.

La cronica filmului, D. I. Suchianu prezintă — după părerea noastră cu un entuziasm exagerat — filmul „O noapte straine" pe care (reiese destul de limpede) îl consideră superior filmului clasic realizat de Orson Welles „Citizen Kane".

Celelalte rubrici (Cărți noi, Revista revistelor, Note și comentarii) conțin și unele materiale vii, interesante, dar în general nu valorifică destul posibilitățile revistei în această direcție. Recenziile nu se referă întotdeauna la apariții literare cele mai semnificative. Rubrica de note și comentarii marchează doar într-o măsură cu totul insuficientă contribuția proprie, combativă și vie, a Vieții românești la discutarea unor aspecte ale fenomenului literar actual. Revista revistelor ar putea deveni o rubrică mult mai substanțială, dispunînd de suficient spațiu pentru a recenza materialul literar, apărut în toate publicațiile noastre literare. Sînt de semnalat și o serie de formulări neglijente, incorecte, care contrastează cu ținuta acestei publicații serioase („Eminele nu suferă din cauze sociale, ci se luptă cu anumite persoane adverse").

Revista are suficiente posibilități de a-și îmbunătăți profilul, de a se afirma mai substanțial și mai eficient în viața noastră culturală, pe linia recomandărilor făcute în „Lupta de clasă": „Problema cea mai importantă care stă în primul rînd în fața redacției este întărirea rolului ofensiv, animator al revistei, asigurarea contribuției ei proprii, substanțiale, la dezvoltarea vieții literare și artistice a țării, la inițierea unor profunde dezbateri teoretice asupra aspectelor esențiale ale creației artistice pe tărîmul prozei, poeziei, asupra criticii și istoriei literare".

CRONICAR

„IGAZ SZO"

Igaz Szó, revistă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R., care apare de 10 ani la Tîrgu Mureș, s-a străduit în ultimul său număr ca prin texte cît mai reprezentative să dea o imagine a marilor transformări sociale petrecute în patria noastră în anii construcției socialiste.

Privită astfel, bogata rubrică intitulată „Mai tájak — Mai emberek" („Peisaje de azi — Oameni de azi") reprezintă într-adevăr o contribuție substanțială la cunoașterea „trăsăturilor caracteristice ale omului comunist, la întărirea, în rîndul cititorilor a nobilului sentiment al patriotismului socialist" — țeluri urmărite de revistă.

Un alt obiectiv important urmărit cu statornicie de revista Igaz Szó este întărirea legăturilor frățești dintre poporul romîn și minoritățile naționale; în numărul festiv sînt reprezentați un număr de peste cincizeci de scriitori și peste douăzeci de artiști plastici și graficieni romîni, maghiari și germani. Începînd cu marele vrăjitor al cuvîntului, Tudor Arghezi, cu Tompa László, octogenarul poet maghiar care și-a adunat anul trecut în volum poeziile sale cele mai noi, cu Mihai Beniuc, Geo Bogza, Horváth István, Eugen Jebeleanu, Nagy Istvan, Ion Brad, Kányadi Sándor și atîția alții, și terminînd cu cei mai tineri prozatori și poeți, toate generațiile de scriitori au fost și sînt prezente în paginile publicației. Se cuvine a fi subliniată consecvența cu care revista se grăbește să facă cunoscute cititorilor ei realizările de seamă ale autorilor contemporani, prin tălmăciri cît mai izbutite.

O rubrică deosebit de interesantă în acest număr festiv se intitulează „Kortársak — Kortársakról" („Contemporani despre contemporani"). Aici sînt inserate interesantele însemnări ale lui Demostene Botez despre cel mai mare rapsod contemporan, Mihail Sadoveanu. De asemenea, un îndrăgostit de poezia eminesciană — Kakassy Endre — vorbește cu atîta respect despre cel care și-a închinat viața editării operei lui Eminescu — Perpessicius. Tot aici, sub semnătura istoricului literar Gálfalvi Zsolt, se discută felul cum critica literară urmărește dezvoltarea generațiilor tinere de scriitori.

Revista Igaz Szó a avut totdeauna o ținută grafică sobră și elegantă. De astădată, meritâ o mențione specială pentru condițiile excelente de prezentare a reproducerilor și desenelor ilustrative.

Atît sub raportul conținutului cît și sub acel al înfățișării, numărul festiv din Igaz Szó reprezintă un succes. Urăm valoroasei publicații din Tîrgu-Mureș cît mai multe asemenea succese în viitor.

E. V.

alb negru

Criticul B. H. și teoria recenziei

Într-o notă din „Viața Românească" nr. 1/63, intitulată „Pledoarie pentru recenzie", se formulează sub semnătura B. H. câteva obiecții cu privire la rubrica de recenzii a „Gazetei literare". Ce-i supără pe B. H.? Între altele și faptul că aceste recenzii sînt semnate astfel: cu inițiale, sau, cum se exprimă el, „cu deală anonimă impudică". Procedeu condamnat, pare-se căci i s-a transmis și argumentul B. H. Apoi, nota desfășoară o bogată argumentație care nu dovedește nimic altceva decît că autorul ei face, de la înălțimea „teoretică" la care se situează, ceea ce s-ar putea numi o confuzie de planuri. Unei recenzii („Gazeta literară" — și-a intitulat rubrica „Pe scurt despre cărți") B. H. îi cere, în primul și în primul rînd, să nu fie scurtă. El arată că o recenzie trebuie să conțină mai multe decît o „retrospectivă prezentare" a cărții (subînțeleg pe bună, că i se cere o relatare amplă, detaliată a conținutului), că ea trebuie să opereze cu tot felul de „mijloace analitice", ba chiar că este nevoie de un „aparat demonstrativ", desigur complex etc. etc. Iarăși toate obligațiile unui recenzent, B. H. — care stăpînește prețioase cunoștințe de estetică și teorie literară — nu pomenește niciodată pe aceea a conciziei, dimpotrivă, o dată se pronunță chiar împotriva ei, arătînd că un scriitor n-are nevoie de „lapidare notații" și că o recenzie — implicit — trebuie să beneficieze de un spațiu larg ca să poată utiliza „mijloace adevărate". O recenzie nu este însă nici o cronică, nici un articol, ci... prezentarea pe scurt, concisă, a unei cărți, aprecierea ei lapidară (deși se au însemnă cîteși de puține ori bilet, superficialități etc.). Că în „Gazeta literară" și-au făcut loc uneori și recenzii superficiale, aceasta e cu totul altceva. B. H. nu cunoaște să zicem, articole de 15 sau de 20 de pagini, superficiale? Atîta vreme cît B. H. păstămînește cu o medalioane critică și nu cu exemple concrete de greșeli făcute și el, discuția nu poate continua. Poziția acestuia echivalează, de fapt, cu a spune, de pildă, că numai în roman pot fi descrise caracterele veridice, pentru că schița e de dimensiuni prea restînse. Ceea ce este, evident, de nesusținut.

H. H.

O povestire

Nicolae Mărgeanu publică în „Luceafărul" din 15 mai o povestire intitulată „Androne și ceilalți", în care dezbaterea problemelor de conștiință este nuanțată și nu lipsită, adeseori, de putere și afirmării noului, chiar într-o ființă de ființe mai puțin „pozitive". Pe scurt, un tînăr muncitor, reclamat la întreprindere de mama sa, ca un fiu fără inimă, dezinteresat de familie și de obligațiile ce-i revin în cadrul familiei — se dovedește a fi, în urma unei minuțioase anchete întreprinse de tovarășii săi de muncă, de fapt, o victimă a familiei sale îmbibată de prejudecăți burgheze și mîncată de un spirit achizitiv. Tinărul este reabilitat și ajutat de tovarășii săi să-și revizuiască părerile asupra vieții, să creadă în oameni și dragoste, nejunul respinse de rudele sale apropiate. Cei doi eroi ai povestirii, Androne și Botoșeanu, sînt creionați cu siguranță, în cele mai multe episoade; totuși, autorul nu este consecvent, nereușind să păstreze firul dramatic al întîmplării pînă la final. O grabă a rezolvării momentelor acute, o ușurință care trece peste reacțiile eroilor în chiar acele momente, scad valoarea unei povestiri care avea toate premisele să fie reușită întru totul.

Discuție deschisă

După foiletoanele semnate de Lidia Bote în „Tribuna" („Estetica simbolismului"), Dumitru Micu reia în paginile „Contemporanului" discuția asupra simbolismului romînesc printr-o încercare de a urmări cristalizarea acestui curent, sub inițiațiări total diferite, la doi dintre reprezentanții săi consacrați: Ion Minulescu și G. Bacovia. Operația de a identifica pe conținutul notele simboliste se conjugă la Dumitru Micu cu preocuparea pentru stabilirea particularităților artistice, dictate de viziunile proprii fiecărula dintre cei doi poeți. Situarea lor în contextul curentului literar respectiv este însoțită astfel de o judecată de valoare în spiritul esteticii marxiste. În ciuda spațiului restrîns avut la dispoziție, criticul depistează cu siguranță coordonatele celor două evoluții poetice, și, măcar tangențial, abordează toate laturile demne de atenție ale respectivelor creații lirice. Cu discernămîntul critic D. Micu realizează două profiluri expresive, văzute dintr-un unghi personal, demn de toată atenția, chiar dacă anumite aprecieri pot fi controversate. Este cazul cu Minulescu, poet pe care criticul îl trădează cu o severitate împinsă pînă la acreală. Nu formularea unor rezerve categorice surprinde, ci tonul ironic, uneori înclinare de a ridiculiza niște manifestări implicate totuși în structura personalității artistice a autorului „Romanțelor pentru mai tîrziu". Și G. Călinescu cenzura altădată gesticulația afectată, senzualitățile fără profunditate, ale poetul minulescience, dar într-un efort (nu lipsit de tandrețe) de a percepe fondul lor autentic personal.

Desigur, articolele lui Dumitru Micu nu epuizează tema pusă în discuție, dar au darul să jalonească căile de abordare ale unor interesante probleme de clarificare a moștenirii trecutului și, în acest sens, sînt un stimulent pentru continuarea dezbaterii.

Neglijență

Volumul „Foma Gordeev", apărut recent în „Biblioteca pentru toți", pune cititorul în fața unei dileme cu privire la identitatea autorului prefeței. Pe contrapagina foii de titlu, alături de numele traducătorului (Eusebiu Camilar), figurează și acela de Gh. Bărbă, autor al prefeței și tabloului cronologic. Dar, la sfîrșitul prefeței, apare o altă semnătură: Mircea Ciotloru. Care e adevăratul nume al prefațatorului? Mister!

D. N.

cronica literară

„Două ore printre rechini", „Mister dumnezeu locuia în camera 1914", „Piratul", „Ciclon în paradis"... Titlurile unor capitole de roman senzațional? Într-un fel da, acesta e sentimentul cu care Ghilia străbate pămîntul Cubei, cum singur o mărturisește undeva în carte: „De fapt tot ce se întîmplă cu mine aicea, nu sînt peripețiile unei călătorii exotice: trăiesc direct, cu toate simțurile, un roman pasionant, cu personaje reale, care se mișcă, apar și dispar contaminîndu-mi fantezia. Nu un roman-ficțiune extras din realitate, ci realitatea însăși, trăită direct, în romanul ei fierbinte și palpitant".

Este interesant cum acest scriitor care a intrat în literatură sub semnul artei povestitorilor moldoveni, („Frații Hușulea", „Cusorii") solicitat de realitatea Cubei revoluționare va adopta un stil de narațiune aproape opus, ca factură, celui pe care-l practica în reportajele sale mai vechi (volumele „Cîntece de drumețle", „Scrisori din Bărăgan" sau chiar „Asaltul timpului"). Parcurgem acum paginile unei cărți febrile în care efuziunea lirică, înclinarea spre contemplație, atitudini atît de prețuite altă dată de Ghilia, sînt cenzurate sever. Reporterul își impune un tempo de relatare alert, capabil să sugereze ritmul vieții cubane de astăzi. Simțim citind acest jurnal de călătorie aviditatea scriitorului de a recepta, în timpul care i-a stat la dispoziție, un număr cît mai mare de fapte, intuim setea sa de a înmagazina impresii cît mai diverse din care să poată reconstitui, ulterior, un tablou de ansamblu al fenomenului cuban văzut în multiplicitatea aspectelor lui. În virtutea acestei aspirații Ghilia a depus un remarcabil efort de concentrare asupra esențialului, eliminînd din relatare, pe cît i-a fost posibil, tot ceea ce a considerat secundar, lipsit de o semnificație importantă. Compoziția e mozaicală — scriitorul alătură adesea imagini aparent disparate, lipsite în orice caz de o continuitate directă, imediată — scopul fiind acela de a sugera efervescența revoluționară a realităților cubane. De cele mai multe ori asistăm la o abordare frontală a subiectului, fără obișnuitele preambuluri sau digresiuni care dezmembrează substanța reportajului. Ba se întîmplă uneori ca documentul să vorbească de la sine, fără altă intervenție, așa cum a făcut-o John Reed în reportajul său despre „Cele zece zile care au zguduit lumea" sau Koltov în „Jurnalul din Spania", considerînd amîndoi, pe bună dreptate, că nici un comentariu nu poate egala elocvența mărturiei directe. În capitolul consacrat evenimentelor din aprilie 1961, cînd trupele mercenarilor contrarevoluționari încearcă să invadeze Cuba, scriitorului nu i-a revenit, de pildă, decît sarcina unei operații de „montaj". Extrase din înștiințările plăsmuite de Miro Cardona, căpetenia mercenarilor, alternează cu comunicatele agențiilor Tass, France Presse sau Prensa Latina, cu tăleturi din „New-York Herald Tribune" sau pasaje din cuvîntările lui Fidel Castro. Contrastul dintre afirmațiile sfruntate ale invadatorilor și mersul real al bătăliei purtate la Playa Giron, bătălie care a spulberat speranțele forțelor reacționare de a înăbuși revoluția din Cuba este îndeajuns de revelator pentru a nu mai necesita o subliniere făcută din afară. Trebuie salutată prioritatea care se acordă în „Insula Speranței", faptelor înregistrate pe viu, documentarului propriu-zis; aceasta spre deosebire de multe alte scrieri care, revendicîndu-se sferei reportajului, aglomerează în jurul citorva informații sumare un comentariu disproporționat, umflat artificial spre a acoperi un deficit de observație și cunoaștere.

Nu vrem să se înțeleagă de aici că pledăm pentru un reportaj al faptului brut, transcris ca atare. Problema este, desigur, de doxaj. De altfel chiar în această carte în care e vizibil efortul scriitorului de a se menține pe terenul datelor exacte, impulsurile imaginației rămîn puternice. Un vapor zărit pe întinderea nemărginită a oceanului evocă imaginea lui Cristofor Columb, „acel bărbat înalt, rotund la față, ars de soare, smead, cu nas energic, acvilin și ochi albaștri", primul european care, debarcînd în „insula speranței" exclamă vrăjit de privelițe: „cel mai minunat pămînt pe care l-au văzut oindva ochii omului"; faptul că va locui la cel mai mare hotel din Havana îl duce pe scriitor cu gîndul la vechii locatari. Urmează un dialog imaginar cu camera 1914 în care ar fi locuit așanumitul Mister Power, personaj fictiv întruchipînd tipul capitalistului nord-american.

Virtuțile de prozator ale lui Ghilia ies în evidență mai ales în cîteva ocazii în care, pe baza informațiilor furnizate de documente, episoade din istoria revoluției cubane sînt reconstituite sub forma unor scurte narațiuni, mici capitole de roman. Așa se întîmplă, de pildă, atunci cînd scriitorul înfățișează împrejurările alle de 1 ianuarie 1959, ziua în care guvernul revoluționar al Cubei cucerește puterea alungîndu-l pe Batista. Apare din nou acel dimbolic mister Power despre care scriitorul își imaginează că și-a petrecut noaptea Anului Nou la recepția oficială oferită de Batista în somptuosul palat de la Kukino. Din cîteva trăsături scriitorul schițează o scenă epică evocînd atmosfera întrunirii festive la care oficialitățile sînt chemate să-l audă pe dictator, cu cîteva ore înainte de alungarea sa, afirmînd plin de emfază: „Domnilor, situația e mai stabilă ca oricînd". Ghilia poate să refacă din două, trei elemente (un detaliu de portret, o știre aparent neînsemnată) ambianța specifică a unui eveniment de amploare din istoria Cubei. Uneori reporterul se amuză, prinzîndu-și cititorul într-un joc al faptelor date ca reale, autentice, deși ele nu s-au petrecut decît pe jumătate așa cum au fost înfățișate. Abia după ce am fost cîștigați de varianta propusă sîntem avertizați asupra realei desfășurări a întîmplării. Iată-l de pildă pe Ghilia relatînd, cu gravitate, și cu o emoție care ni se transmite și pe care o înțelegem, împrejurarea în care a ajuns să-l ia un interviu lui Fidel Castro: „Sînt din Republica Populară Romînă, spun, și simt strîngerea puternică a mîinii lui Fidel, fierbinți și prelungi... Ne așezăm la birou dinaintea portretului lui Lenin și cerînd mă învăluie fumul tare al havanei. Fidel fumează senin, nițeluș visător, cu capul pe spate..." Și convorbirea se pornește abordînd cele mai diverse aspecte din domeniul politicii internaționale, artei, literaturii, pentru ca puțin mai încolo să aflăm că răspunsurile lui Fidel Castro au fost alcătuite... pe baza unor citate din culegerea de „Cuvîntări alese", apărută în romînește.

Multe părți ale acestui jurnal de călătorie în Cuba ar putea fi transformate cu destulă ușurință în scenariu de film. Scriitorul a urmărit de altfel în mod deliberat acest lucru — expresie a tendinței sale de a se îndrepta către o proză a concentrării semnificațiilor, către o arie în care un rol deosebit îl joacă tehnica sugestiei cinematografice. („Ieșirea din Apocalips"). Nu lipsesc nici indicațiile strict regizorale, chiar cele de amănunt: „Alternanțe de planuri: picioarele țăranilor apropiindu-se, mari, crăpate, și-n sens invers, strivind parcă degetele zdrelite, o avalanșă de bocanci militari, cu flare pe talpă, făcînd ciudat, ca un zornăit de lanțuri, într-un mers geometric și uniform, linii paralele lîngă linii paralele". Sau, în alt loc: „Șoseaua dintre Manzavillo și Bayomo. Lumină albă, cretoasă. Două umbre întinse pe șosea. Aparatul se mișcă lent, lunecînd peste umbre și descoperă trupurile înțepenite, cu picioarele descuițe, lipite talpă de talpă și giturile frînte, cu capetele culcate parcă pe umăr ale lui Pedro Velez și Hugo Camejo".

Asemenea secvențe, înfățișînd tablouri ale suferințelor poporului în anii dictaturii batistiene sînt destinate să dea expunerii un spor de expresivitate, înlocuind, printr-o formulă concentrată, comentariile excedentare, care ar fi amenințat să diluează semnificațiile faptelor. E adevărat că nu toate imaginile au forță de sugestie, nu toate reușesc să vorbească cititorului de la sine. Uneori, chiar inamicul cel mai ocolit de Ghilia în această carte, verbiajul lipsit de acoperire, ajunge să-și facă apariția, destrămînd pe alocuri impresia de autenticitate. Mai ales în secțiunile de pamflet antiimperialist se lac resimțite asemenea carențe, scriitorul dovedindu-se, pe această linie, mai puțin ingenios în mijloace. Amintitul personaj alegoric Mister Power, e construit după tipare destul de uzate. Diatriba pe care scriitorul o îndreaptă împotriva lui sună și ea destul de neinspirat, cuprinzînd intonații moralizatoare: „convingerea dumitale s-a făcut țăndări Mister Power. Soliditatea ordinei și liniștei interioare bazată pe ordinea și liniștea caselor de bani a primit o lovitură brutală. Experiența sedimentată în dumneata de cîteva generații ți-a fortificat convingerea că banii sînt mai puternici decît orice pe lume (...). Istoria însăși, Mister, părea o solidă casă de bani, în care investițiile cele mai mari le aveai dumneata...". Fraze convenționale, digresiuni nejustificate, caracterizării impropriu poate mai există în volum, dar nu acestea reușesc să dea nota lui generală. „Insula speranței" se citește cu interes, pasionează. Scriitorul a reușit să ne transmită marea emoție de a fi fost martorul cîtorva momente din istoria revoluției cubane, eveniment măreț al istoriei contemporane, victorie de preț a luptei de eliberare a popoarelor.

D. DIMISIANU

ALI GHILIA: „INSULA SPERANȚEI"

Versuri de

Alexandru Andrițoiu

Oțel

Ia-ți aurul ca pe-o deșertăciune
și fă-l inel și piatră rară-i pune.
Ia-ți aurul, cioplește-l în odoare
și din argint îți fă tacîm de-onoare
și scotocește diamante-n munte
și te închină platinei cărunte!

Eu îmi iubesc oțelul meu de breaslă,
ca pe un frate bunica pe-o odraslă
și îi înnobilez înfățișarea
și-l netezesc cum netezește marea
bătrînul țărm. Ciocanul îl sărută
și în oțel se-aude-o alăută.
Cînd îl amestec bine în cuptoare
în miezul lui se naște-un tînăr soare
și cînd îl bat pe umăr, el scînteie
plimbînd fișii de calde căi lacteie.

Mi-a fost oțelul lanțul și cătușa
cînd era timpul veșted ca cenușa.
Era turnat oțelul în zăbrele
să-aștearnă dungi de zebră peste stele.
Dar tot cu el, lovind, am atacat
în clipe tari, ca de beton armat.
Îmi surîdea din țevi de-automate,
Din baionetele iluminate.

Acum străluce fericit din parcul
mașinilor, domesticindu-și arcul.
E ca o floare de metal, în fibre
cu pașnicile viselor calibre
Oțel festiv și demn, oțelul nobil
ce dă cascadelor lumini, iar snopii-l
sărută cu iubire și speranță
ca pe-un înalt simbol de alianță
Oțelul meu puternic, năzdrăvanul
ce naște secerile și ciocanul.

Creion

Nu vezi? Îndrăgostiții
la stele sfaturi cer.
Ești tînără tulpină
între pămînt și cer.

Și s-ar putea ca mîine
prin univers să zbori,
să-ți pierd din mînă trupul
cum toamna pierde flori.

Iar mîna să-mi rămînă
doar cu-amintirea lui
ca struna într-un cîntec
ce-a fost cîndva și nu-i.

Nu te-ntrista. Tristețea
în vișin s-o arunci
ca pe-o eșarfă verde
s-o fure vînturi lungi.

Tot ce atingi cu mîna
se leapădă de frig.
Metalul tînăr cîntă,
pămîntul naște spic.

Cu tinerețea lauzi
minunea dimprejur.
Luceafăr ți-e lumina
și umbra ți-e azur.

Solilocviu

Mă mai auzi?
...Și toate au tăcut
doar timpul se aude cum tresare
de parcă te apropii abătut –
într-un amurg bogat, de-o apă mare.

Și fluviile duc felii de cer
între oglinzi cu zîmbet nestatornic.
Ca ele vin și eu cîntînd și pier
cînd tu îmi fugi din suflet și din ornic.

Anevoios ca valu-mi duc iubirea
și-arunc, ecou, în urmă, amintirea
și țărmii mei se surpă reci și uzi,

și nuferi-mi se sting. Lopeți de apă,
ciudat de-albastre, scapără și sapă
în dunga mea de lut...
Mă mai auzi?

Cupa

De demult la începuturi
cînd era plugarul sculptor
el întruchipa în luturi
sînii multor fete, multor.

Paris, așadar, o cupă
și-a dorit, chemînd curtenii
să i se cioplească după
forma sînului Elenii.

Din cetate în cealaltă,
să-și îmbucure stăpînul,
oamenii vestiți prin daltă
studiau Elenii sînul.

Mulți, de nu puteai să-i numeri,
lingă frumusețea rară,
dînd neputincioși din umeri
se-aplecară și plecară.

Numai unul, stînd de-o parte,
om lunatic la privire,
se-ngrozea că intră-n moarte
sînul fără nemurire.

Se temea că bătrînețea
sînului, – cîndva, tîrzie,
va să-i fure frumusețea
și sălbatica trufie.

El în Paros, ca-n zăpadă
a sculptat cu dalta, fina,
sîn cu vîrful ca de spadă
și mai alb ca parafina.

Ca splendoarea să se rupă
dintr-o piatră grea, enormă, –
să exulte sîn și cupă
într-o contopită formă.

Deci al cupei alb miracol
S-a umplut cu vin de Chios,
și la ceas prezis de-oracol
Paris, bînd, a zis „Adios"!

Și-a intrat, mîhnit, în trupa
umbrelor ce nu ne iartă, –
poate legănîndu-și cupa
sau un rest de cupă spartă.

Unde-i cupa? Nu se știe!
Cu sărut pe clarul buzii,
doarme în mitologie
aburită de iluzii.

S-a retras din mîini și spații,
lutul orb să mi-o astupe.
Vinul doar prin generații,
poruncește alte cupe.

Și-am venit și eu cu dalta
după datini și milenii,
să beau vin Cotnar din alta
formă-a sînului Elenii.

Sens

Scriu poezie comunistă
iar la suprema încercare,
ca un oțel călit în soare, –
priviți-o inima-mi rezistă!

Aliura mea muncitorească
e de-albatros iubind furtuna,
căci dacă nu vibrează struna
se naște cîntecul de iască.

Poet al luptei și-al chemării,
cu mine fierberea tot una-i,
nu cer nimic, ci fără numai
odihna vîntului și-a mării.

Să fiu de-a pururi în mișcare
minat de pulsul frumuseții,
ca-n jurul aurei solare
migrînd pe-orbite dulci planeții.

Giuvaergiu al clipei mele
și conținut cu formă pură,
mă vreau înalt și de-o statură
cu fericitele drapele.

Profiluri

I

Și șoldurile-ți joacă.
Sub salcîmi
conturul li-l zăresc din depărtare
de parcă-ai duce-n mîini
către fîntîni
două ulcioare.

La fiecare șold cîte-un ulcior
tu duci mereu cu tine fie unde
care de-aproape-i patimă –
și-i dor
cînd depărtarea leneșă te-ascunde.

Mi-ar trebui condei rafaelit,
să-ți caut formele mimînd chemarea
și strălucind ca luna la zenit
cînd crește marea.

II

Ți-aș face un cămin cu căpriori
din trunchiuri scumpe de măslini,
cu poartă,
din lemn ușor adus de plutitori
de prin păduri ce plîng pe-o altă hartă.

Iar în cămin cînd, stăruind în sus,
carafa saltă gîtul ca girafa,
în cinstea ta aș sta pe gînduri dus
sorbind carafa.

Bea din paharul meu să-mi întîlnești
sărutul răstignit pe sticla rece.
Frumoasă ești, odihnitoare ești,
În tine timpul cîntă și petrece!

Bossul și timpul

Avea inele multe, dar avea
și-un timp avar de scurt, cît trenu-n gară.
Purta în fiece inel o țară
pe care arunca o umbră grea,
căci umbra lui lăsa pe țară seară.

Ca trista ceară stîrvul lui de boss
părea că rîde galben și că plînge
iar brațele-i luxoase și nătînge
de-atîta aur greu, cădeau în jos
aidoma aripei cînd se frînge.

Vărsări de sînge-avuse la cherem
cînd răsplătise, generalii, cruzii,
ca stîrvului să-i facă lungi transfuzii,
să-i dea o vîrstă de Matusalem
în pendulări spre aur și iluzii...

Să-atingă vîrsta corbilor – vacant
avînd în secol jilțul de mătase.
Să-atingă vîrsta broaștelor țestoase,
etate multă ca de diamant
și ca de temple antice, faimoase.

„Avem – a zis – bancnote de azur,
monede aurite ca de stele,
covoare mari, perside, prin castele,
dar ce folos! Ni-e timpul scurt! Mahmur
ni-e secolul, iar genele-s zăbrele.

„De mi-ați aduce timpul mut și gol
Ca pe un sclav al vechii Etiopii,
v-aș îngrășa vîrtos precum pe dropii,
v-aș da dolari și cecuri și petrol
S-ajungeți toți rotunzi ca episcopii.

„O! Dacă-ați prinde timpul la răscruci
să-i strîngem ghearele pe beregată,
v-aș da cea mai cezarică răsplată,
v-aș face duci, răsduci și arhiduci,
buget v-aș da, umflat, ca pentru-armată".

Și-a dat porunci ca în odăi măcar
Să-și însleiască limba orice ornic
Și să nu fie-n preajmă veacul spornic,
peceți să poarte orice calendar
și tot ce pare timpului datornic.

„O! Am scăpat de timp – semeț și-a zis –
docil stă timpul ca, în lanț, un cîine.
În zi de azi se face zi de mîine
căci poarta viitorului s-a-nchis
gemînd din balamalele-i bătrîne".

Însă istoria, cu mers fervent,
și-n brațul drept cu veselă făclie
i-a spus, într-o, de fapt, ceremonie
„Tu! Mult prea mult ai fost cumplit
prezent!"
și l-a mutat întru nimicnicie.

Doar resturi i-a rămas întîmplător,
cum umbre mai rămîn cînd saltă zorii.
El văduvit de stirpe și istorii
e cel mai mult lipsit de viitor
Și-i sapă groapa-n lume muncitorii.

Moara

Dansează rîul dans ca al Rusalcii,
din valuri muzici dulci mă cuceresc, –
Prin constelația de mori și salcii
e cu delire aurul ceresc.

Extatici zori, amurguri decadente,
amiezi de ceară, seri de tinichea.
Se-ntoarce parcă moara în legende
rotind amețitor lemnoasa-i stea.

Și ape vin și ape trec prin moară
și anii vin și trec în ritm vibrant.
Morarul, care a uitat să moară
aduce-a marmură și-a diamant.

Cu joc de alb și negru, discul morii,
dă apei mers de sînge-n corp rotund,
pulverizînd semințele comorii
în cari surîsuri și sudori se-ascund.

La umbra morii dorm cuminți asinii
cu ochii de tutun întorși spre-apus,
și ard, prin aer, gleznele luminii
și bărăganul stă pe gînduri dus.

Dar mîine cînd Austrul va să-și cînte
prin vîrsta morii mohorîtul lied,
obloanele ca niște aripi frînte
o să-și izbească lemnul mort de zid.

Morarul, consultîndu-și termometrul,
de spaimă că îngheață apa-n scoc
se va visa purtînd colop de fetru
ca nou stăpîn al morilor de foc.

Și poate că prin moară va rămîne
ca steagul înghețat în ianuar,
un zîmbet pentru morile de mîine
și pentru-un viitor vestit morar.

Măreț și alb va-ncepe anotimpul
cu pontic ger și-ncremenire grea
și-atunci va fi, fără-ndoială, timpul
să vă trimit scrisori din moara mea.

Precum Daudet deci vă voi scrie vouă
epistolare foi de dafin eu, –
vestindu-vă întru recolta nouă,
hambarele din orizontul meu.

Silabele-mi se vor schimba în aștri
și brațul drept va fi ca de argint
și ochelari-mi nedescris de-albaștri
și-am să vă-mbrățișez pe toți, scriind.

Desen de VICTOR CUPȘA

Euforie

Il fait dimanche sur la mer.
VERHAEREN

I-a dat lumina frunzei sărbătoare,
prin arbori curg arpegii ca prin flaut.
Azi mi-e duminica în suflet. Caut
un tînăr vînt venit ca de pe mare
să-mi lumineze fruntea. Simt, prin aer,
cum aripi trec din sud, înnobilate
de armonie și de claritate.
Fîntîni țîșnite dau un dulce vaer
și pași se-aud ca-n temple pardosite
cu lut orfan și-mbrățișări sărace
iar lucrurile au atîta pace
încît se fac numaidecît dorite.

Și păsările parcă se opriră
dormind în zbor, atît de vag își poartă
lumina vie peste umbra moartă;
sînt, fără îndoială, păsări lyră.

Și toate-n preajmă cer o alintare
de braț curat. Nevinovat e jocul
luminilor ce distilară focul
să ne pătrundă-n sînge, cu candoare.
Prin clara clipelor euritmie
e ca un dans și-un murmur al culorii
care încîntă-n taină visătorii
prin liniște și prin aurărie.

DE LA „STĂPÎNUL" LA „TIMPURI NOI"

Se împlinea atunci, la 11 iunie 1948, un veac de la revoluția pașoptistă.

Cu o sută de ani în urmă, dibaci întoomită, se închegase în secret societatea revoluționară „Dreptate-Frăție". Se organizase mulțimea, mai ales meșteșugărimea, tabacii și negustorii în grupe de cîte douăzeci de frați. Fiecare cunoștea pe șeful de deasupra grupei care era în legătură cu comitetul revoluționar. Din comitet se alesese un stat major de trei, însărcinat cu organizarea și conducerea mișcării: cel mai de frunte între fruntași, cărturarul Nicolae Bălcescu, unul din frații Golești, Alexandru Golescu zis Arăpilă și învățatul de seamă Ion Ghica din Ghergani.

Atunci, la început de iunie 1848, se făcea simțit că lucru mare avea să izbîndească...

„POPORUL NU VREA DECÎT: DREPTATE!"

In vara anului 1848 un nemaivăzut iureș se pornise. Nicolae Bălcescu plecase în Prahova. Eliade Rădulescu și Ștefan Golescu la Islaz. La Giurgiu se afla Christian Tell. La Romanați, Gheorghe Magheru. În Teleorman, Grigore Săruria. La Zimnicea, Alexandru Racotă. La Islaz, Niculae Pleșoianu.

In preajma tevaturii ce se anunța, bucureștenii fură loviți de teroare. Era mai rău ca sub starea de asediu străină. Pe ulițe se aflau mai puțini cetățeni decît soldați și zbiri ai Agiei. Nimeni, de îndată ce ieșise în oraș, nu mai era sigur că revine acasă. Fuseseră arestați căpitanul Teologu, profesorul Negulici, maiorul Voinescu, C. A. Rosetti și cîți alții. Nicolae Golescu se adăpostise la un consul străin. Grigore Grădișteanu se ascunsese într-o groapă de nisip de lîngă biserica Sfîntul Ștefan. Alt fruntaș, spre a-și schimba înfățișarea, își rase barba și mustățile și își puse ochelari albaștri.

Toate acestea în vreme ce la Islaz, în fața omenirii și trupelor ingenunchiate, cuvînta Popa Șapcă din Celei: „Poporul nu vrea decît dreptate", și adresîndu-se unui Dumnezeu al mulțimilor: „Ridică și însuflețește acest popor, care moare ca să facă să trăiască pe asupritorii săi. Scapă-l de abuzurile care se fac cu așezămintele și chiar cu virtuțile sale; învățătura-l de abuzul clăcii, de ticăloasa iobăgie pe care n-au cunoscut-o părinții noștri, de podvada drumurilor și a șoselelor, de aceste munci ale faraonilor, de orice prigonire și orice silnicie și de toată nedreptatea. Redă-i timpul și locul cu care omul e înzestrat spre a se bucura de roadele muncii sale",

DREPTATEA NU S-A ÎNSCĂUNAT NICI ATUNCI ȘI NICI DUPĂ ACEEA

In vara anului 1848, cu proclamația lui Nicolae Bălcescu adoptată de comitetul revoluționar, mai mult ca oricînd s-a făcut auzită vrerea poporului. În palatul înconjurat de mulțimea îndesată pînă departe dincolo de casele Fălcoianului, la cererea unei deputațiuni a manifestanților ce nu conteneau a scanda lozinca Dreptate, domnitorul Gheorghe Bibescu subscrise noua Constituție cu însemnarea: „Văzînd stăruința poporului, primesc".

Era în seara zilei de 11 iunie a anului 1848, cînd a triumfat revoluția de la patruzeci și opt, dar nici atunci și nici după aceea dreptatea nu s-a înscăunat pe meleagurile noastre. Tot pentru dreptate poporul a sîngerat în 1907, a sîngerat în 1929 în Valea Jiului, a sîngerat în 1933, la Griviția Roșie. Stindardul revoluționar al luptătorilor de la 1848 a fost preluat de Partidul Comunist al clasei muncitoare, care nu a contenit să lupte pentru dreptate, pentru curmarea exploatării omului de către om. Și pentru ca aceasta să se întîmple, odată mai mult, în situația grea a anului 1945, după terminarea celui de al doilea război mondial, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, preciza:

„Mărind producția, veniturile statului vor crește, prețurile produselor vor fi micșorate... iar masele consumatoare vor avea la dispoziție cantități mai mari de mărfuri. Pentru realizarea acestor sarcini este nevoie de mobilizarea tuturor factorilor care au un rol activ în economia țării".

Se spuneau acestea în raportul politic al Comitetului Central la Conferința Națională a Partidului Comunist Romîn și nu după multă vreme s-a ridicat problema Oficiilor industriale care să îndrume producția întreprinderilor pe linia nevoilor esențiale refacerii economice a Romîniei.

ÎN ȚARĂ ȘI CU ȚARA, 45 DE ANI A FĂCUT CE-A VRUT

S-a născut la 27 ianuarie 1903, în localul Camerei de Comerț și Industrie din București. S-a numit Uniunea Generală a Industriașilor Romîni. Mai pe scurt, dar și temut: U.G.I.R. Scopul i l-a precizat un grup de fabricanți, într-un apel către confrații de branșe: „A venit timpul a le da, chiar de pe acum, apărători inteligenți care să fie puși în măsură de a putea arăta însemnătatea drepturilor lor, susținîndu-le interesele în toate chestiunile care ating de aproape sau de departe interesele capitaliștilor".

A domnit 45 de ani, vreme în care a făcut ce-a vrut în țară și cu țara. Istorica zi a lui 23 August 1944 nu i-a convenit. S-a făcut a nu o băga în seamă. Conferința Partidului din octombrie 1945. Legea Oficiilor industriale a dezlănțuit însă panica. O atestă procesele verbale ale ședințelor Comitetului de direcție:

— Domnul Ghițulescu: „aplicarea legii Oficiilor ar fi o catastrofă".

— Domnul Grigorov: „proiectul va duce la pieirea industriei".

— Domnul Focșeneanu: „se creează industriașilor o situație imposibilă".

— Domnul Livezeanu: „aplicarea legii va dezorganiza industria".

— Domnul Costake: „proiectul echivalează cu o expropriere a industriilor".

— Domnul Popescu: „industria intră în mîna statului. Societate sfîntă dezastruoasă".

— Domnul Rizescu: „soceste problema foarte, foarte gravă. Trebuiește de luat măsuri revoluționare".

— Domnul Mirlescu: „nu cred că trebuie să ne alarmăm deoarece statul nu are un aparat corespunzător pentru dirijare".

Mulți alți industriași de teapa lui

mihai popescu

combătut cu sîrșnicie. Parlamentul însă, nemaifiind la cheremul U.G.I.R.-ului, a votat legea. După aceea, mai la lumină, s-au ivit sustragerile de materii prime degradările de utilaj și sărăcirea întreprinderilor, împiedicarea de la o zi la alta a producției, dosirea continuă a mărfurilor, tot atîtea acte de sabotaj ale capitaliștilor spre a nu putea omul muncitor să se bucure de roadele muncii sale.

11 IUNIE – ÎN ISTORIE – DE DOUĂ ORI ZI SĂRBĂTOREASCĂ

La 1848, poporul a luptat pentru Constituția lui Nicolae Bălcescu pe care a impus-o domnitorului, gata fiind să ia cu asalt palatul.

În 1948, în fața celui mai înalt for constituțional spunea tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej: „Avem de îndeplinit o misiune măreață care ne-a fost încredințată de popor: aceea de a da țării o nouă constituție, Constituția Republicii Populare Romîne".

În 1848, pentru izbînda revoluției, Bălcescu plecase în Prahova, Golescu la Islaz, și toți cellalți se aflau la posturile lor.

În 1948, pentru a smulge puterea economică din mîinile exploatatorilor, conducătorii de partid se aflau în punctele principale din țară și cei mai de nădejde comuniști erau mobilizați pentru înfăptuirea acestui act revoluționar. Problema fusese ridicată încă din februarie, în raportul politic al Comitetului Central la Congresul Partidului Muncitoresc Romîn:

„Capitalismul este îngrădit de limitele fixate de stat. Dar, deși aceste măsuri lasă capitalului particular posibilitatea recuperării unui profit legal, burghezia a acționat în sensul sabotării și dezorganizării producției, a evaziunii capitalurilor din întreprinderi. S-au înmulțit cazurile de abandonare directă a întreprinderilor, ceea ce impune statului măsuri de salvare a acestor întreprinderi".

După Congres au fost inventariate unitățile industriale, miniere, bancare, de asigurări și de transport. A fost analizată situația fiecărei unități în parte. Au fost stabilite măsurile necesare. Au fost desemnați noii conducători ai întreprinderilor. Zi și noapte, în fruntea oamenilor muncii, organizațiile de partid n-au cunoscut tihna ca, fără foc de armă, la 11 iunie 1948 — la o sută de ani de la revoluția pașoptistă — să înfăptuiască, pe baza principiilor leniniste ale P.M.R., un nou act revoluționar, statornicind astfel proprietatea socialistă asupra principalelor mijloace de producție — năzuință scumpă a întregului popor.

În dimineața acelei zile istorice, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej se adresa Marii Adunări Naționale:

„În cele mai importante sectoare industriale am avut de luptat cu sabotarea producției, degradarea utilajului, vînzarea la negru și sărăcirea întreprinderilor prin stoarcerea lor pentru beneficii personale care luau drumul străinătății.

„Trecerea celei mai importante părți a mijloacelor de producție în mîna statului este o necesitate...

„Înfăptuind acest act revoluționar, vom putea stimula toate energiile creatoare ale poporului nostru...".

În dimineața acelei zile istorice, pretutindeni în țară, cei care de-a lungul anilor se înfruptaseră din munca altora erau alungați din inciuta avuților, acum avut al poporului, și oameni din popor preluau noi și importante răspunderi.

DE LA STRUNG A VENIT TOVARĂȘUL DIRECTOR!

În dimineața acelei zile mă aflam pe cheiul girlei, la uzinele Lemaitre. Cu toată trecerea anilor, cei din partea locului nu se prea obișnuiseră cu numele străin, îndelung prezent în viața lor, din care cauză, rominizîndu-l, îl spuneau „Lemetru". Unii, aflînd înțelesul din limba franceză al cuvîntului, îl pronunțau despărțit — le maitre — și, la supărare, îi ziceau chiar pe rominește: Stăpînul. Acum însă, întreprinderii unde căzniseră părinții și părinții părinților, nimeni nu-i mai spunea Lemaitre, nici Lemetru ci „s-a terminat cu Stăpînul". Și nu mai era o vorbă, așa, la supărare!

Cu drapele roșii și cuvîntări, cu urale entuziaste și felicitări, așa a venit director al uzinei maistrul străngar Tudor Nicolae, nea Niculae cum îi spuneau și îi spune și acum toată lumea. Avea pe atunci 23 de ani neîntrerupți de muncă la „Stăpînul". N-am putut să aflu dacă el știa că din atelier o să se mute în biroul directorului, dar în dimineața aceea, era ca întotdeauna: cu șapca pe cap și în halatul tuciuriu de lucru. Emoționat cum era și plin de griji pentru ceea ce urma să facă, nu avea timp pentru oamenii din afară.

L-am revăzut însă după cîteva zile, cînd am stat îndelung de vorbă.

Asta s-a întîmplat în capitonatul birou al fostului stăpîn. Nea Niculae se afla la biroul directorului, dar parcă se afla la strung. Peste haine era îmbrăcat cu halatul de lucru. În buzunarul de sus avea șublerul și ochelarii pe care, din cînd în cînd, la încurcătură, îi punea la ochi. Iar lîngă el, de bună seamă, se afla șapca.

— Eu îmi vedeam de meseria mea. Cînd m-am trezit în biroul ăsta m-a cam apucat temerea. Parcă erau vorbiți: toți veneau cu fel de fel de hîrtii să le iscălesc! Dacă am văzut așa, am luat-o și eu domol, m-am sfătuit cu cei ce aveam a mă sfătui și pînă la urmă cred că l-am dat de rost trebii.

— Și ce-ai făcut, nea Niculae?

— După ce m-am consfătuit cu secretarul de partid, cu președintele sindicatului, tovarăși cu mine, de organizație... și cu instructorul de la raion, care știe că nu-l ușure și se află mai mult pe aci, întîi și întîi am pus să se inventarieze toate bunurile și am întărit paza uzinei. Apoi am pășit la organizarea muncii. Vezi dumneata, atelierul meu îl știam pe de rost, dar fabrica toată, nu. De aceea, am avut ședințe cu toți șefii de ateliere, cu toți inginerii și tehnicienii și ne-am lămurit asupra sarcinilor pe care le avem, că eu, ca meșter, nu le puteam ști pe toate.

— Utilajul oum e? Faceți față?

— De făcut față, o să facem. Dar utilajul, vai de el. De zeci de ani nu s-a mai făcut nimic. În afară de secția de obuze care, lucrînd și și noapte în timpul războiului, s-a dus și ea pe copcă. De aceea o piesă nu se execută în cele mai bune condiții. Fiecare piesă calculată are un timp de lucru. Tocmai din cauza mașinilor vechi și proaste, noi avem o toleranță de douăzeci la sută. Așa se face că acordul e mic. O să începem acum cu reparatul mașinilor și recondiționarea lor, pentru a porni lucrul în trei schimburi și nu cu unul, ca astăzi...

...Așa s-a terminat, la Lemetru, cu exploatarea omului de către om.

DE ATUNCI AU TRECUT 15 ANI

Fostul Lemaitre, veche întreprindere bucureșteană, se numește azi „Timpuri Noi", și pentru cel care a știut-o cîndva, este de nerecunoscut.

Păstrăm imaginea unor construcții întunecoase, cu acoperișul aproape de sol, pe care nu le-am regăsit. În locul lor, hale industriale mai mult decît impunătoare. Păstrăm imaginea unor interioare impînzite de curele de transmisie ce nu mai fac trebuință; a unei cărămizii căzute, cu scripetele și uneori cu roaba, cărora le-au luat locul electro-carul, podurile rulante, macaralele electrice și benzile transbordoare; a unei turnătorii rudimentare, la mare distanță față de nivelul tehnic de acum. De altfel, mi-a spus-o un frenar întîlnit în cale, așa, ca să o știu: „Uzina noastră? Toată este echipată cu aparataj nou. Să nu mint, mai sînt două strunguri vechi, dar sînt date la înlocuit!"

În încăperea centrală a organizației de partid am întîrziat în fața unor panouri: Expoziția uzinei „Timpuri Noi". Față de fostul Lemaitre, în suprafață, s-a extins de aproape două ori. Salariații? De patru ori mai mulți! Utilajele, de cînd ori mai multe! Producția, de zece ori mai mare! Forja, turnătoria, hala pentru depozitarea materialelor, hala de prelucrare mecanică și montaj, hala pentru noul banc de probe și încercări ale motoarelor, toate sînt noi. În viitor se vor face invenții mari pentru dezvoltarea întreprinderii.

L-am reîntîlnit și pe nea Niculae. A mai îmbătrînit. Are acum 38 de ani de cînd este în uzină. Am aflat că iese la pensie. Ne-am amintit împreună ce-a fost în urmă cu cincisprezece ani și așa a venit vorba despre conducerea uzinei, care astăzi e asigurată de un tînăr inginer, tovarășul Lazăr.

— Acu, că-s aștia ingineri în fabrică, vreo optzeci — cei mai mulți foști muncitori sau fii de muncitori — pot să facă ei treaba asta! mi-a spus, simbind, nea Niculae.

De primul director al fabricii naționalizate m-am despărțit în poarta uzinei. Am mai privit odată impunătoarele hale ale oamenilor muncii de la întreprinderea „Timpuri Noi" și mai cu seamă, placa de marmură ce amintește de tovarășul Petre Ionescu, fost lucrător la Lemaitre, asasinat acolo, în 1936, mărturie a îndelungatei lupte ce s-a purtat pentru ca revoluția socialistă să ducă mult mai departe dezideratul revoluției de la 1848: „omul să se bucure de roadele muncii sale".

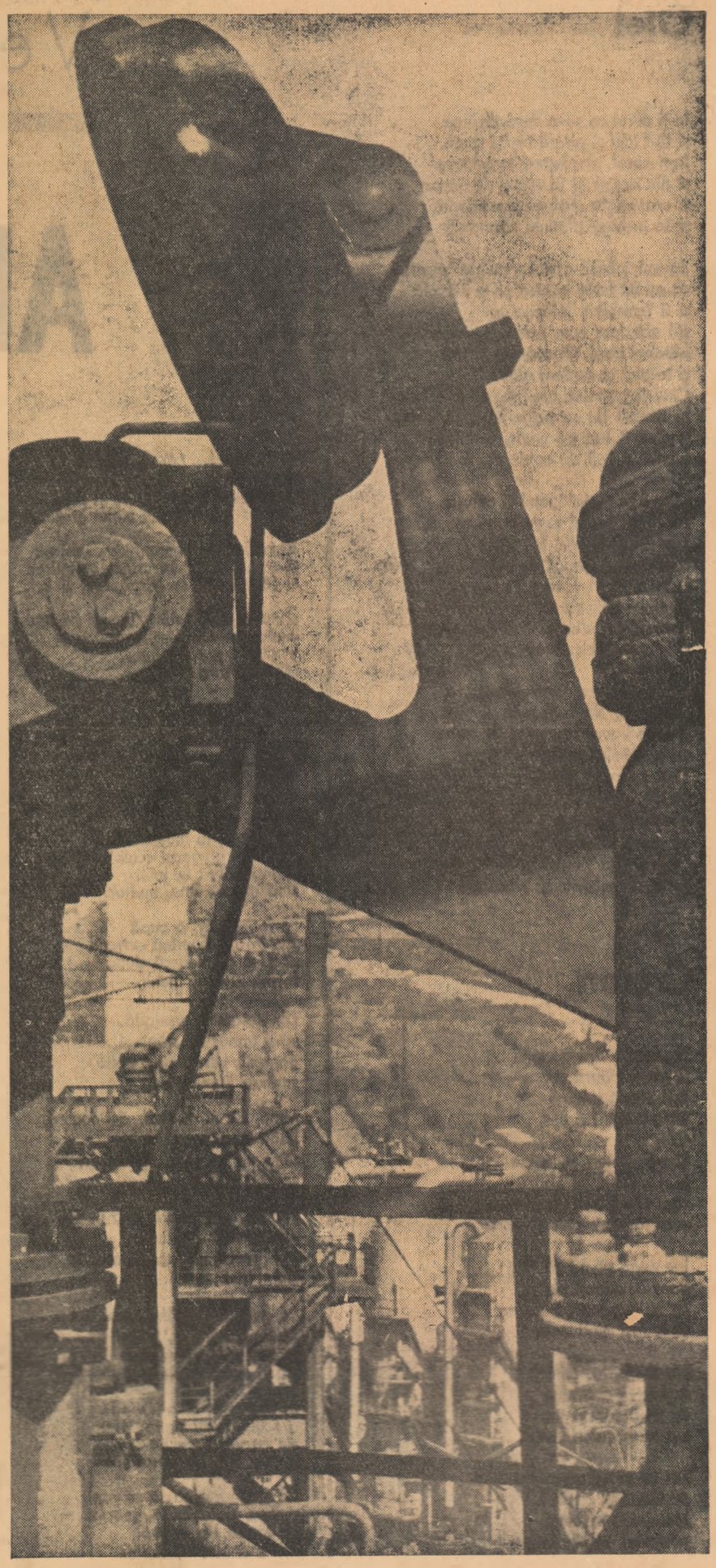

Perspectivă industrială Fotografia: DAN GRIGORESCU

gica iuteș

MĂRTURII DIN VALEA JIULUI

Șomaj, foamete, mizerie, exploatare cruntă, greve înăbușite cu gloanțe și sînge. Cîteva frînturi, mărturii auzite la consfătuirea din 1959 a minerilor bătrîni de la Vulcan, fac ca trecutul Văii Jiului să apară în tot tragismul lui zguduitor. Iată ce ne povestesc oamenii:

— Sicomoș Eleonora: „Obișnuiserm copiii să mănînce de două ori pe zi. Felurile noastre de mîncare erau turcă de cafea neagră, sos de mărar și urzici. Numai pentru soț cumpăram cîte 250 grame de carne, ca să-l țină puterea să muncească. Carnea o găteam noaptea, ca să nu simtă copiii, să le fie poftă... În 1929, au început să se închidă minele. Soțul meu a fost dat afară. Cu mare greutate a izbutit să intre la Petrila. Era printre puțini norocoși. Ni s-a dat drept locuință o gaură de mormînt, un fel de birlog săpat în stîncă. Nu știai cînd e zi, cînd e noapte și apa picura pe pereți. Aveam șase copii și a venit și al șaptelea... Erau zile cînd zăceam în pat aproape leșinată de foame...".

— Mîrza Aurel: „Tata a fost miner la Lonea. A muncit pînă în 1927—1928 cînd a fost perioada „desconcentrărilor". Tata a rămas pe drumuri și, în 1929, foamea și mizeria au făcut ca mulți mineri șomeri să plece în Franța după lucru. Au fost trimiși la granița cu Germania în orașul Kreuzwald pe lîngă linia Maginot. În 1931, au fost „descontați" și de la minele Kreuzwald. S-au întors în țară în zdrențe; tata a venit pe jos pentru că nu căpătase pașaport. A încercat să intre la Lonea dar nu a putut, iar minele Cimpa erau închise. Împreună cu tata, noi cei patru copii umblam cu traista în spinare, cerșetori prin Valea Jiului... Ne hrăneam cu ierburi. Tata a murit de durere că nu avea cu ce să ne crească".

— Golgoț Carol: „Am stat într-o colonie căreia îi zicea Rotter. În loc de bec electric aveam un opaiț, făcut dintr-o cutie cu ulei și fitil. Dormeam pe priciuri, două capre lungi, una mai mare la cap, alta mai mică la picioare. Am vrut să învăț meseria de lăcătuș, dar bătrînii mei n-au avut mijloace să mă întrețină ca ucenic. A trebuit să intru lucrător necalificat la un antreprenor, unul Zofu, care venise din Italia pentru niște lucrări speciale de betonare a galeriilor și puțurilor. Lucram în subteran, de la 6 dimineața pînă la 6 seara. Întuneric era cînd ne duceam la muncă, întuneric era cînd ne întorceam acasă. Eu lucram în schimbul de zi, frate-meu în schimbul de noapte. Lucra și tata, dar nu țin minte să fi ajuns să ne cumpărăm o haină nouă. Aveam o soră, cea mai frumoasă fată din Valea Jiului și n-am putut-o întreține. Eram datori vînduți antreprenorului".

— Kőpetin Géza: „Țin minte ca acum întîiul Mai 1941. Directorul exploatării, Popovici, ne-a ordonat să ne adunăm de ziua muncii pe arenele sportive. Asta ca să pună puști mitraliere de jur împrejur și să ne închidă gurile cu țeava armelor. Dar noi n-am ieșit din șut. Am rămas să ne pregătim de 1 Mai. Pe lîngă majorarea salariilor, îmbunătățirea alimentației, a creării de locuințe omenești, lupta noastră se împletea cu protestul împotriva terorii fasciste. Am fost somați să ieșim și au încercat să ne înfometeze, izgonind soțiile care veniseră să ne aducă merinde, postind pe străzi din 10 în 10 metri soldați înarmați. Văzînd rezistența noastră, au trimis printre noi trepăduși și cozi de topor. Și dacă nu ne-am dat bătuți, canalia de Popovici a ordonat să se închidă ventilele de aeraj. În dimineața de 1 Mai ne-au scos, unul cîte unul, leșinați din cauza metanului..."

La consfătuirea pe țară a muncitorilor mineri, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a spus: „Am văzut atunci — Romînia abia fusese eliberată de sub ghearele lui Hitler — mineri flămînzi, goi, desculți, într-o stare de mizerie nemaipomenită, urmare a exploatării capitaliste și a războiului criminal de jaf. Și acești mineri flămînzi și desculți, cărora noi nu le puteam promite nimic, pentru că nu este în obiceiul nostru și pentru că condițiile nu permiteau, acești tovarăși au răspuns ca un singur om la chemarea Comitetului Central al partidului și producția a început să crească necontenit. Noi am spus atunci că, să nu vă gîndiți numai la ziua de azi, ci și la ziua de mîine, pentru că va trebui să facem din această vale a plîngerii, o vale a bucuriei".

Munca de după Eliberare n-a fost ușoară. A fost tot luptă. Lozinca „Totul pentru front, totul pentru victorie" era sabotată de conducătorii vechi ai minei, ingineri sabotori, tehnicieni sabotori, care nu mai intrau în mină decît formal. Valea Jiului nu avea pîine. Minerii intrau în mină cu trei cartofi în traistă, dar în celulele de partid ei hotărau problemele de producție și demascau uneltirile patronilor care duceau față o politică de haos economic.

Indepărtarea din guvern a reprezentanților burgheziei, trecerea în mîinile clasei muncitoare în alianță cu țărănimea muncitoare a puterii politice și abolirea monarhiei, au fost victorii care au impus schimbări structurale și în domeniul economiei naționale. Înfăptuirea actului revoluționar de la 11 Iunie 1948, preluarea de către stat ca bun comun al întregului popor a principalelor mijloace de producție a desferecat minunatele energii creatoare ale clasei muncitoare.

În 15 ani, urmele trecutului s-au șters de pe fața Văii Jiului. Refacerea minelor secătuite de exploatarea sălbatică a capitaliștilor a cerut ani de muncă încordată. Au pierit negreața și tristele colonii. Mii și mii de apartamente noi s-au ridicat la Lonea, la Petrila, Lupeni, Vulcan, Petroșani și Uricani; magazine moderne, instituții de artă și cultură, au luat locul circiumilor aflate ca ciupercile, în drumul minerilor de la mină spre casă. Opaițul a fost înlocuit cu neonul. A renăscut Vulcanul, de unde erau aruncați pe drumuri minerii cerșetori, iar monumentul eroilor de la Lupeni este înconjurat acum de trandafiri roșii ai victoriilor minerești. Pensia unui miner ajunge astăzi la 1.200 de lei lunar.

Milioane de tone de cărbune au dat minerii Văii Jiului industriei socialiste și cea mai tînără mină, Uricani, a primit „Casca de aur", înaltă distincție pentru bătălia cu cărbunele. Dreptul la muncă și la odihnă, condițiile, viața de bunăstare materială create muncitorilor mineri de la naționalizare și pînă acum au făcut în acești 15 ani din Valea Jiului, unul dintre principalele centre muncitorești ale țării, cu un înalt nivel de trai. Așa dar, în numai 15 ani, cuvîntul partidului a devenit faptă: valea plîngerii s-a transformat într-o vale a bucuriei.

Petrochimie

miron scorobete

1

Tot somnul adunat de pe peroane,
ce m-ar strivi-ntre două nopți de l-aș
elibera,
îl port sub lacătul valizei
înfășurat în pijama.
Azi altei nopți, cu visul meu elementar,
îi voi cutremura fantasticul subsol.
Deci, bună dimineața,
vîscoasă noapte de petrol!

2

(Lasă-mă azi,
nu m-adia de atunci
cu bice prelungi,
seară a lămpii de gaz
Dă para mai mică,
mama spunea
și nu știa că mi-i frică
însingurat lîngă ea.
Dă para mai mică, fă noaptea mai mare
să-ngenunche-n fereastră cu luna-rotulă.
Gazu-i aproape sfîrșit,
noapte-i destulă...

Dă, mamă, para mai mare,
sparge flacăra lămpii să ia seara foc
și mă așteaptă sub arderea ei
cu arderea mea la un loc!)

3

Nu vă aduc din depărtarea scufundată
nici brize, nici culori și nici o stea,
v-o dărui în cisterne legănată
doar noaptea asta ce-o sărut cu umbra
mea.

Atenție: în molecule-i dorm viteze,
lumini latente ca un ochi închis
și traiectorii ce-ndrăznesc să deruteze
cinci galaxii descumpănite în abis.

Ia eprubeta semănînd a călimară,
ți-am pus în ea un drum către necunoscut
și balonseidul tău de primăvară
ca un fragment de zbor țesut.

Priviți-mă numai, cu glasul gol,
eu vă vorbesc cu semne moi și cifre-arabe,
nu pot vorbi decît șoptit lîngă petrol:
am flăcări răsucite în silabe.

LUCIA DEMETRIUS

O zi cu cer albastru

Cînd intră pe poarta fabricii, Podsudek are impresia că e o ființă neobișnuită. Soarele poleiește curtea interioară bine măturată, cei cîțiva tei sărăcuți. Parcă altădată între un atelier și altul, între o magazie și alta, se foiesc mai mult oamenii și se aud mai multe glasuri, strigîndu-și unele altora, ca de pe un deal pe altul, te miri ce. Pesemne că iar și-au dat de veste unul altuia că trebuie să lucreze încordat, că cutare fabrică a produs nu știu cît luna trecută, — dracu știa altădată ce și cît produce omul în fabrica lui? Acum, modă nouă, trebuie să știe toată țara! — și i-a apucat rivna să scoată și ei cine știe cîte plugari ori grape! De cînd e Mohor ăsta de la Controlul Economic de Stat în fabrică, greu să-mai răzbești cu gura. Pînă și el, Podsudek, care era mîndru de sine pentru cît de bine știa să zăpăcească treaba, să încurce oamenii, să schimbe vorba, să se facă că uită de la mînă pînă la gură, pînă și el nu mai izbutește să-i „întrească" cum vrea. Le-a băgat, sigur, iar ceva în cap, că e liniște și pe culoarul care duce la birouri. Ușa de la contabilitate se deschide, contabilul scoate capul cu păr lins și puțin pe ușă, îl vede, îl salută repede și strîmb, așa, într-o parte, și-și trage capul înapoi repede, de parcă Podsudek l-ar fi stropit cu apă în ochi. Podsudek merge alene și greoi, înghinînd încet o melodie. I-a venit acum, pe drum, o idee grozavă. Asta numai cu Constantinescu, cu doctorul o poate realiza. Sînt, în atelierul de vopsit unelte, vreo doi oameni străjeri, cam gălbejiți. Să-i declare doctorul oficios, — că aici departe n-or fi, — să-i trimeată în concediu de boală, și el să închidă atelierul pentru dezinfecție două-trei săptămîni. Stă atelierul, n-a: de ce să te grăbești cu celelalte, că tot nu poți să scoți marfa gata. Trimiți douăzeci de oameni acasă, motivat, frumos, pe vreo trei, șăptămîni și bun e Dumnezeu, se mai întîmplă ceva pînă atunci. Iar ălialți? Încet băieți, nu vă grăbiți, că n-aveam ce face cu plugurile, doar n-o să le eliberăm nevopsite. Nici nu ni le primește nicăieri, că ruginesc! Adică nu se poate? Ce nu se poate dacă vrei și dai ceva cui trebuie! Nu primește doctorul Constantinescu bișțari? Pe dracu, ăsta îți vinde și pericolului la nevoie, și nu te întreabă ce faci cu ea. Îi dai împrumut de nevastă-sa un cadou, dacă el se lasă greu, și îți-i aduce cu de rupe, cum îți face cinele ăla de care se sperie copiii pe stradă. Nu te lasă Mohor! Dacă e caz de forță majoră! Păi e normal să înbolnăvească oameni de oftică, să se întindă TBC-ul în toată fabrica? Asta e grija lui pentru clasa muncitoare? Halal grijă! Ori oftica nu se întinde chiar așa? Să fie tifos ori vreun vărsat ceva? Mă rog frumos, de asta e Constantinescu doctor, să știe ce au oamenii și se ia de mama focului de la unul la altul!

Cînd deschide ușa biroului lui, Podsudek dă cu ochii de Mohor și de alți trei, necunoscuți ăștia, pe canapea și pe fotolii. Soarele bate tare prin ferestre, le bate lor în ceafă și hai în ochi, așa că nu-i poate deosebi bine la față. Cinteacă! se frînge pe bune, dar dispoziția nu i se schimbă lui așa de repede. A venit Mohor cu o chestie nouă, să-i încuie? Asta or fi din sindicat, că nici pînă acum nu-i cunoaște bine pe toți! Ei, nici ideea lor cu doctorul și cu bolnavii nu-i rea deloc. Lasă, lasă, tovarășe Mohor, mîine-poimîine te încui și eu!

— Servus! spune tare Podsudek și duce două degete la pălărie, înainte să și-o scoată. Acu, dacă ați intrat la birou mere, nu vă deranjați! Dați-i drumul! Să aud! Ori să vie și administratorul. Stați nițel, vă rog frumos!

Podsudek întinde mîna să sune secretara — Gizi nu-i dă voie să ție secretară, e geloasă foc! — dar Mohor îl oprește cu un gest.

— Nu-i nevoie. Administratorul e în biroul lui, are treabă.

— Dumnealor? întreabă Podsudek arătînd spre cei trei care stau gravi pe scaunele lor. O comandă, ceva? Ori de la fisc? De la sindicat?

— Tovarășul e de la partid și tovarășii sînt de la minister.

Hait! se gîndește Podsudek, or fi venit pentru chestia aia cu piesele ascunse, chestia aia veche. Nu știu, n-am văzut. Administratorul știa! Îi suflu și lui: „Nu fii prost. Intră tu, că dacă rămîn eu afară, te scot. Dacă intru și eu, te trag înăuntru, și nici dracu nu ne mai scoate pe amîndoi, că nu mai avem oameni". Asta e de la partid, sigur, îl cunoaște doar, e secretarul! Nici n-a băgat de seamă că e el!

— În ce chestiune? zîmbește larg Podsudek.

— În clipa de față fabrica intră în proprietatea statului, se naționalizează! spune unul dintre cei trei care stau în picioare, ca oamenii cu treabă grabnică, de cînd a intrat Podsudek.

— Fabrica asta? întreabă Podsudek cu un glas care a răgușit deodată. Fabrica mea?

— Toate fabricile din țară.

— Toate? Mă rog frumos, să discutăm cazul meu, ca să zic așa. În orice chestiune, nu-i așa, fiecare parte are cuvîntul. Dumneavoastră propuneți...

— Nu propunem nimic. Este vorba de o hotărîre a Comitetului Central și de un decret al Marii Adunări Naționale.

Podsudek se uită atît de nedumerit, atît de subliniat nedumerit la Mohor și la ceilalți, încît unuia dintre oaspeți îi vine să zîmbească și își ascunde greu zîmbetul.

— Ați auzit cred de ele? întreabă el.

— De cine?

— De Comitetul Central al Partidului, de Marea Adunare Națională! Ați auzit, da?

Pe fața lui Podsudek se citește aceeași nedumerire. Nu știe ce trebuie să spună sau să facă, și deocamdată i se pare numai bună expresia asta.

Ușa se deschide larg, fără să fi bătut cineva în ea, și în birou intră cinci-șase muncitori, i-a mai văzut Podsudek, ba pe unii îi cunoaște că sînt în sindicat, membri de partid și a mai avut de furcă cu ei. Nici nu se uită la ei, nici nu-l salută de parcă ar fi uitat că e acolo și el, directorul, ci se uită drept la Mohor și la tovarășii lui, care pesemne că i-au chemat mai de mult. Podsudek n-a văzut niciodată pe chipurile lor ceea ce vede acum și nici n-ar ști să explice altcuiva ce vede. A mai stat față în față cu oameni ăștia în momente de clocnire, în care i-a văzut încruntați, închiși, plini de o violență stăpînită, scăpărînd de o furie care dacă s-ar fi prefăcut în fapte, l-ar fi zdrobit, dar parcă nu le-a simțit forța, una singură în toți, atît de mare ca acum, niciodată. Pentru că sînt fericiți, pentru că strălucesc de intensitatea unei bucurii pe care el n-are cu ce s-o măsoare și cu ce s-o compare, nu mai știe o clipă cine e el și în ce raporturi e cu oameni; ăștia tari și fericiți în adevăr, nu-l văd, nu e nici un fel de prefăcătorie în atitudinea lor. Stai puțin! El e proprietarul! Dar în clipa asta el, Podsudek, directorul și proprietarul fostei fabrici Ghelbert, nu mai există pentru ei, de parcă l-ar fi înghițit pămîntul.

— Mergem, tovarăși? întreabă Ferenc, ăla care e secretarul de partid din fabrică.

— Noi am aranjat tot! Înțelegîte meșterul Ciugulea, președintele sindicatului.

Mohor se întoarce către oaspeți, după ce parcă i-a sorbit din ochi pe muncitori.

— Se poate începe?

— Să dea cheile domnul director!

Adică eu! se gîndește Podsudek. Să le dau lor cheile mele! Să vedem întîi ce să dau și ce nu. Mai e timp! Mai e timp de făcut ceva, de scăpat ceva

— Păi uite, astea ar fi de la... adică, ce chei am eu? Să vedem... la Toate!

— Care toate? Administratorul, el are...

— Ce are el, a dat.

Podsudek începe să scoată chei și cheițe. Bine că alea de acasă sînt acasă. Are ea grijă, Gizi.

— Toate!

— Poftim, toate! Și unde mergem?

— Dumneata rămîi aici. Ați asigurat paza, meștere Ciugulea? Bun! Peste tot? Da, bine! Atunci, să mergem!

Ies toți din odaie și încuie ușa după ei. Îl încuie pe dinafară! A rămas aici singur ca un cîine. El și cu casa de bani. Casa de bani! Dar cu ce-o descui? Mai era chip adineauri să oprești, să ascunzi vreo chei? De unde, s-a zăpăcit. Adică acum au să-i ia fabrica? Fabrica n-o să mai fie a lui? În casa de bani mai sînt și briliantele alea că doar n-or fi și ele ale fabricii. O să le spună! De-ar pune Gizi bine briliantele, sînt în stare să-ți facă percheziție acasă, cînd n-or găsi aici inventarul complet. Un telefon lui Gizi! Nu merge telefonul! Nu merge telefonul! — Asta de ce și-a pierdut pîiuitul? Dracu să-i ia! Dracu să-i ia! Uite, dacă mai merită să ai telefon. Ce-or fi făcînd acum? Or fi controlînd tot, ce crezi, cum a controlat el cînd a cumpărat de la Ghelbert. Știa văd ce e și ce nu-i, ce crezi, nu ca el atunci. Văd și pe dracu, cu ochii lor ascuțiți. Și durează, și durează, și nu se mai isprăvește. Ce se aude în curte? Pînă acum parcă muriseră toți, în toate atelierele, curtea parcă era un cimitir, și acum ce-o fi larma asta? Ia uite-i cum ies, pîlcuri, din ateliere și se adună în curte. Dar-ar Dumnezeu să-i pălească la cap soarele ăsta pe toți! Au pus o masă învelită în roșu! Au pus drapele! Acum tac! Acum s-a sculat unul din cei care au fost în birou, aici, adineauri și vorbește. Nu se aude ce. Toți strigă „ura!" Se clatină ferestrele. Iar vorbește ăla și iar strigă toți „ura!" Poți să înțelegești ăsta? El, nu era mai bine să fie acum Ghelbert în locul lui? Lasă că și Ghelbert are acum un loc, un locșor în care...

Lui Podsudek îi vine amețeală, se reazemă de fotoliu, cade în el. E jenat acum să ajungi lîngă Ghelbert, că doar lor nu le e greu să-i facă și una ca asta, cînd, vorba domnului Borkos: „Piramida normală s-a întors cu fundul în sus". Altul: Borkos! De ce dracu s-a gîndit acum la ăla care e tot acolo unde e Ghelbert? Păi de ce? Să-i la tot și să-i lase în pace! N-a mîncat ei? A furat? N-a cumpărat? Iar cîntă în curte! Nu e și el din popor, un biet curelar, fiu de muncitor la curelăria lui socrul-său? Poftim, are origină muncitorească! Are să le spună. Tot n-o fi mărgind telefonul? Așa! S-a stricat rablă! Era aici, în dulapul de jos al biroului lui, o sticlă de șnaps. Uite-o! Asta prinde bine acum, să le spui pe urmă toate cu curaj. Și despre origină, și despre muncă, despre datorii... Toate. E șnaps tare. Numai bine, că te face deștept la cap!

Meșterul Ciugulea își ridică glasul plin, baritonal, îi dă drumul dar tot pieptul. Totdeauna îi place să cînte, la manifestații ei e cel care începe și după ce a ridicat primele note în văzduh, ca pe o mînă dreaptă, se pornesc și ceilalți cîntăreți, glasuri care îl încurajează fără să-i scoboare în stîlpa asta i se pare că se prefac tot în cîntec. A vorbit adineauri, stăpînindu-și emoția, căutînd să exprimă în cuvinte însemnătatea marelui eveniment, și-a făcut îndrăzneală cu tot ce simțea el pentru viitor. După ce a tăcut, cînd vorbea Ferenc acela, au început să-i tremure mîinile cu care-și șterge fața încălzită, ochii aburiți. Acum, cînd cîntă, e bine. Și puterea asta dezlănțuită în el, și bucuria, și tot ce nu se poate cuprinde în cuvinte, și tot ce nu se poate face azi, numai-decît, dar știi că se poate în față în zilele viitoare, în anii viitori, tot se topește înăuntrul și se ridică sus, spre cerul ăsta atît de albastru și atît de mare, se ridică sus cîntecul. Pieptul îi e larg, larg, vocea pornește din el fără zăgaznri, nemărginită, el tot e glas și pe măsură ce cîntă, parcă sboară, parcă nu mai are trup.

Uite-i colo pe Alexandrescu, stă între Ferenc și Kolopács, o clipă îl ia înfiorările privirile și parcă îi dau lacrimile lui Alexandrescu, nu i se pare lui, lămîi îi curg ochii de atîta soare. Cîntă, cîntă, Alexandrescule! Cîntă, meștere Ferenc! A venit pentru noi cearul cîntecului! A cui e vocea asta subțirică, care o ia mereu înainte? A lui Sándor! Ha-ha! Ce rîci, Sándor? Se mai face deosebire între unguri și români, sînt în temniță cu un preot, acum doi-trei ani? Vezi, că fabrica e a poporului și popor ești și tu, și eu, și toți cîți muncim pe pămîntul ăsta, în țara asta! Dacă te-ai nimerit singur în Transilvania, să fii sănătos, că nimeni nu te întreabă principalul să pui toată inima! Numai cîntă și tu mai bine cu vocișoara ta e ta ca un țigănuș, n-o mai lua tot pe deasupra! Glasul ăsta e al Anicuței, Anicuța de la magazie. Bravo, Anicuță! Parcă ai aur curat în gît! A vrut să te dea afară Podsudek și ai plîns că ai cinci copii. S-a isprăvit cu datul afară, cu Podsudek cu tot. Doamne, bine e să cînți! Colo are să se ridice o hală mare cu geamuri pînă jos și cu sobe înalte, să fie cald iarna. Dracilo, o să facem o turnătorie model. Poate că facem tractoare de acum încolo! Cine știe? Poate facem mașini de alt soi. Om vedea! Uite-l pe fiul lui Alexandrescu, parcă-l o flăcără, așa se înalță, pîlpîie și strălucește! Lîngă el, Bártok de la birou, a intrat săptămîna trecută în U.T.M. Stă drept ca un recrut și se uită serios la tovarășii de la masă. Bine e să cînți! Să cînți cu tot glasul!

Gizi încă dormea cînd femeia, Manci, care fusese întîi la Ghelbert și pe care Gizi n-o putea suferi pentru că i se părea obraznică și o învăța toată ziua cum și ce să facă, că așa făcea și „cucoana", adică doamna Ghelbert, — intră repede în dormitor, fără nici o cruțare pentru somnul ei, și începu să-i spună ceva ce nu se înțelegea bine. Era vorba despre un prieten al ei care trecuse pe acolo, despre domnul Podsudek care era închis în fabrică, despre telefonul care nu mergea, despre poliția asta nouă, cărcia acum i se spune milîție, cu care ea, Manci, nu voia să aibă de-a face, așa că era mai bine să știe conița că ea pleacă. Îi dă dracului și de salariu pe cinci zile, cîte au trecut de la ultima leafă, dacă conița nu vrea dînsa să-i plătească acum, repede, zilele astea cinci, și se duce. A venit statu' să ia fabrica domnului Podsudek. De tot!

— De tot?

— De tot!

— Și domnul? Ce-a făcut?

— E închis înăuntru, în fabrică!

Gizi se dezmetici repede. Pe ăsta îl arestează azi, mîine, și o umflă cu el cu tot. Nu se aștepta la așa ceva, dar i se mai întîmplase în viața ei să trebuiască să-și ia calabalîcul în grabă și să plece unde cu gîndul nu gîndise vreodată. De la Cluj n-a fugit noaptea pe fereastră, fiindcă umbla poliția s-o aresteze, cînd i s-a furat negustorului ăla portofelul la local? Podsudek era sechestrat în fabrică? Statul lua fabrica cu totul, așa cum ai lua un dulap cu tot ce e în el? Atunci puteau lua și casa! Ce se mira? Mobilele nu fuseseră luate? Să-i ia dracu pe toți ăia care s-au lăudat că vin să ne scape, aia e! Dacă o să vină peste cîteva luni, la ce-i mai folosește ei? Și dobitocul de Podsudek, care n-a cumpărat mașină! Acum pleca cu mașina. Ce să pui mai bine în geamantan? Blana nici nu poți s-o îmbraci pe tine, că e cald. Ocupă o grămadă de loc la fund, în valiză. Cheile de la casa de fier din perete sînt la ea. Unde sînt briliantele? Unde sînt briliantele? Erau două mari și unul mai mic. Nu mai e decît ăla mic! A umblat porcul alaltăieri și le-a luat pe alea mari! Le-o fi vîndut, le-o fi dat la creditori! Le-o fi ascuns în altă parte! Unde să le cauți, în graba asta? Aurul? E aici. Erau trei fișicuri, mai sînt două! Cine știe ce mîhărea, banditul, fără știrea ei. Mai e punguța cu inele, dar au rămas puține. De astea, cel puțin știa, cînd le-a vîndut. Nu puteai să-l oprești, că avea de dat pentru casă, pentru fabrică. Hai, Gizi, ai fost cucoană mare, ai avut fabrică și palat cu bazin în grădină, toate s-au dus pe apa Sîmbetei. Uite cîte rămîn în dulapuri, uite haine și provizii și băuturi! Să fie de sufletul morților, că nu le poți cără pe toate! Noroc de picioarele tale, Gizi, că încă mai scapără și noroc că ești fată deșteaptă și nu te îneci așa de ușor! La drum! O pleca vreun tren sau vreun autobuz încotrova! Și ce-i mai afurisit, e că nimeni n-o să te creadă că ai fost cucoană atît de mare!

Leana, nevasta meșterului Ciugulea, a plecat acasă cu sufletul la gură, imediat ce s-a sfîrșit mitingul. Toată lumea a rămas în curte, tuturor le e greu să se despartă într-o asemenea zi. Trebuie să mai vorbești o dată și încă o dată despre cum s-au petrecut lucrurile, despre cum va fi, despre tot ce înseamnă asta, și cum ai simțit tu cînd ai aflat și toate, iar, de la început. Dar Leana a alergat acasă, pentru că își cunoaște omul. El nu se duce la circiumă, nici la necaz, nici la bucurie, dar cînd are pricină să fie vesel aduce acasă prieteni, de-ar putea i-ar aduce pe toți cîți îi are, și vrea să se veselească cu ei. Și atunci scoate, Leano, ce ai și de n-ai în cămară sau în pivniță, fă-te luntre și punte să mai cumperi ceva, la mîncarea de mîine și dă-o azi, înjghebează ceva, că omul tău e atît de rar bucuros, și nu se oade să-i strici bucuria! Pe Leana o doare gîtlejul de cît de tare a strigat „ura" adineauri și cît de tare a cîntat, să-și ajungă bărbatul din urmă, bărbatul ei al cărui glas se ridica peste toate celelalte, ca o pasăre care se ridică deasupra stolului celorlalte. O doare, dar tot mai murmură, încet și răgușit, un cîntec cu care a plecat în auz, în vreme ce trage masa în mijlocul curții, o așterne și scoate la întîmplare cîte farfurii și tacîmuri, tot ce-i trece prin cap. Poți să știi ce cîți vine? Sînt niște ouă în cămară, le fierbe sau le face jumări. Bun! Și pe urmă? E o tocană de cartofi pentru mîine! Și asta e bună, că toate că nu-i mîncare de sărbătoare. Dar de băut? Ei, să mai fi fost o sticlă de vin, o sticluță măcar din vinul lor bun, făcut în casă! S-a băut ultima la logodna Mariei, adică atunci cînd a venit cu doctorul Szabo și au hotărît toți că e logodnă. Are ea cîțiva pologani deștepți pentru cine știe ce nevoie. Să se îndure să îa două sticle de vin? Parcă ăsta din oraș e vin? Dar nici nu-i poți lăsa cu gura uscată într-o asemenea zi. Ar fi frumos ca Iancu să vie singur acasă, după ce mai face și cheltuială! Ți-ai găsit, nu poate trăi ei ani fără oaspeți, fără prieteni. Asta e rînduiala vieții, cînd te gîndești. Ăsta e unul dintre lucrurile pentru care lupți de ani de zile. Pe care acum cînsprezece ani nu ți-ai fi putut închipui niciodată. Asta deschide poarta unor fapte care au să dea alt chip vieții tuturor. Și noi trăim ziua asta! Cînd au să fie Maria și Petrică bătrîni, au să spună: noi am văzut zilele acelea! Părinții noștri s-au și bătut pentru ele. Ba chiar și noi, cîte puțin, măcar că eram foarte tineri. Chiar și noi, cînd eram și mai tineri, copii, am apucat altfel de trai, unul foarte greu. Pentru că toate astea s-au petrecut în timpul unei vieți de om, nu în mai mult, și în timpul unei vieți de om tot ce-a fost vechi s-a dărîmat și tot ce se vede în jurul nostru s-a clădit din nou. Repede, nu-i așa? Au să-și întrebe ei copiii. Nu vă vine să credeți? Uite, atunci erau tineri, acum sîntem bătrîni, și totul s-a schimbat în anii ăștia numai, s-a schimbat atît de tare, de vouă vă e greu să vă închipuiți cum a fost!

Pe stradă răsună glasuri vesele, se apropie de poartă. Nu știu ea? Meșterul Ciugulea dă larg poarta la o parte și se trage înapoi, ca să intre oaspeții. Sînt mulți, sînt vreo opt, și Alexandrescu cu feciorul, și Bartok Karcsi de la birou, și meșterul Ferenc care a fost propus ani director, și alții, din atelierul lui Iancu.

— S-a lăsat seara, nevastă! Ce ne pui de cină? strigă tare Iancu Ciugulea, bucuros grozav că a văzut masa pusă.

Podsudek a ieșit năuc pe poarta fabricii, după ce toată curtea s-a golit, a ieșit nedumerit și plin de îndoieli că poate pleca, uitîndu-se în stînga și-n dreapta, uitîndu-se în urma lui. La ușile atelierelor, la ușile magaziilor sînt gărzi de cîte trei-patru oameni. Nici nu se uită la el. Nu-l văd oare sau nici nu le pasă că trece? După căldura zilei s-a lăsat puțină răcoare, dar în el s-a adunat prea multă frică și prea multă băutură ca să se poată răcori chiar așa, cu gulerul cămășii descheiat, cu haina desfăcută și atîrnînd pe el. A uitat de cabrioletă, a uitat de cal. De altfel, nici nu le-a văzut în curte, la locul lor, ca să-și aducă aminte. Calcă în virfui picioarelor și merge pe lîngă ziduri, i se pare că așa trece neobservat. N-are decît un gînd: să ajungă repede acasă, să-și adune niște lucruri, cele mai prețioase, și să plece pentru un timp din oraș. E nevoie, e bine să nu fie un timp în oraș. Nu știi ce se mai poate întîmpla. O percheziție, o descindere, te-a spus cineva că ai aur, și gata, vin să-și bage nasul și în casa ta. Au luat azi în primire fabrica, dar mîine mai văd o dată și mai bine că ala lipsește și alalalță nu-i la locul ei, și hai că te poftesc să stai la răcoare și să le spui ce-ai făcut cu ele. Lasă că a stat el destul azi la căldură, nu mai vrea și răcoare! Și casa, mîine-poimîine trebuie să dai ultima rată la ăl de la Brașov. De asta îi arde acum? Să dea rezervele? Nu, trebuie să plece pentru un timp din oraș. Gizi trebuie să înțeleagă. Ce să mai înțeleagă? Gizi nici nu trebuie să știe. Lasă, să nu mai știe. Nici să nu vadă, că e în stare să pîngă după aur și ce-o mai lua cu ei. Într-o clipă ca asta, chiar femeia cea mai iubitoare vrea să împarți cu ea. N-o să se prăpădească ea dacă rămîne un timp fără bani în casă. Să se descurce. Să-și mai vîndă din blănuri și alte trențe și să se descurce, că doar a împopoțonat-o destul. Să-l aștepte pînă s-o întoarce. Biata Gizi! O să-i fie greu fără el! Ei, e fată bună, se descurcă și-l așteaptă ea.

Casa e întunecată, închisă. Ce crezi, Gizi o fi plîngînd pe undeva, că s-o fi aflat doar pînă aici, sau îl așteaptă după vreo perdea, cu ochii în stradă? Nu-l aude nici cînd descuie ușa. Plînge, sigur, în dormitor! Nici Manci nu se vede nicăieri, nici masa nu-i pusă. Podsudek strigă și nu-i răspunde nimeni. În casa asta nu mai e nimeni! Și în odaia de dormit, vai de mine! ce revărsare de boarfe, ce uși date de perete, ce răscoleală, de parcă au trecut mistreții pe acolo! Casa de fier din perete e deschisă. E goală! A luat tot! A fugit și-a luat tot! Pațachina! Ticăloasa! Hoața! A luat tot și s-a dus! Ei, poți s-o reclami! Poți să chemi miliția, să spui că ți-a furat aurul? Că una culeasă de la Mediaș, pe care ai îmbrăcat-o și ai îndopat-o, ți-a furat aurul pe care l-ai ascuns?

Lui Podsudek îi vine să-și dea cu pumnii în cap, să calce în picioare tot ce vede, să urle toate înjurăturile care clocotesc în el, dar liniștea asta a casei e atît de adîncă și de ciudată, că îi sfîșie furia, îl paralizează. Cu ce pleci acum și unde te ascunzi, cu buzunarele goale? Ce, ai timp să vinzi una și alta, covoare și vase? Te duci ca un vagabond, te duci la întîmplare, tu, care ai avut fabrică și palat, și casă la țară, cumpărată de la dobitocul de conte, și la o adică și curelăria de pe strada mare! Cine te primește, cine te-ascunde fără bani? Poți să înnebunești! Poți să înnebunești aici, în căsoiul ăsta gol, în care nu mișcă nimic, nu se aude nimic. Ba parcă se aude ceva! Se aude poarta și mulți pași pe alee. Asta e! S-a isprăvit! Vin! Uite că pe lumea asta n-ai voie să fii deștept și să-ți faci și tu acolo, o situație, că te mănîncă invidia altora!

Cînd trece pe străzile întunecate ale orașului într-o mașină mică, străjuit în dreapta și-n stînga, Podsudek nu poate înțelege de ce din multe curți și case năruntele vine zvon de glasuri pline de bucurie, se înalță și cîntec din loc în loc, cînd, uite, poftim, nu merită să te îmbogățești și să-ți dai osteneala, să dai din mîini și din coate, cum a dat el.

Cei din curtea meșterului Ciugulea n-aud mașina care trece iute pe drum. Inima lor nu mai aude decît zvonul viitorului, al zilei de mîine care s-a născut azi.

Desen de MIHU VULCĂNESCU

SĂ NE AMINTIM...

I. PELTZ

Într-o după-amiază muiată în mireasmele acestei capricioase primăveri, am avut prilejul să iau parte la o întîlnire a cititorilor (muncitori ai uzinei „23 August") cu cîțiva scriitori. Și am constatat, cu adîncă bucurie, că mă aflam în mijlocul unor lectori avizați, — a unor oameni cu un apreciabil nivel cultural. În clipele acelea mi-am adus aminte de întîmplări vechi — de un trecut pentru de-a pururea mort.

Pe vremuri, unul din miniștrii partidelor zise „istorice" — reprezentant și lacheu al burghezo-moșierimii — s-a gîndit să „culturalizeze" — pardon de expresie — țărănimea. Și a tipărit un volumaș de „poezele" și „poveștl", hotărît să le împrăștie la sate. A chemat, deci, prefecții și le-a ordonat să distribuie — contra plată — broșurica. Să nu existe țăran fără volumașul cu pricina.

Prefecții au convocat, la rîndul lor, pe jandarmi.

— Începem, le spuneau ei, opera de culturalizare a maselor, pricepeți? Uite, ni s-a trimis, de la centru, cărțulia asta. Costă 6 lei. O împărțiți oamenilor — contra plată! Să se lumineze și ei — săracii. Ordinu' vine direct de la domnu' ministru, — pricepeți? Și-acu': să vă văd!

Au pornit jandarmii de-a lungul și de-a latul Rominiei vechi, vînătoarea după cititori.

Șeful de post — cum i se spunea mai-marelui ispravnic — bătea la ușa țăranului:

— Fă-te-ncoace, mă, Vasile!

— De ce, dom' șef?

— Uite, d-asta! Cumperi o carte să te mai deștepți și tu! Dă șase lei!

— De ce, dom' șef?

— Ca să citești ceva, mă, să te luminezi!

— Păi nu știu carte!

— Treaba ta! Dă banii!

Omul se execută.

Mai bătea jandarmul la ușa vreunei văduve:

— Ai șase lei?

— De ce?

— D-aia! Dă șase lei!

— N-am, dom' șef, asta mi-i grucea!

— Da' cît ai?

— Am trei lei — atît!

— Dă-i încoa'! Ține!

Și jandarmul rupea **jumătate** din broșură.

— Ți-am dat carte pe trei lei. Dacă aveai șase — ți-o dădeam întreagă!

— Și ce să fac cu ea?

— S-o citești, să te luminezi!

— Lasă dom' șef, că te-am păscut eu: cine știe ce gînd ai! Îmi luași paraua!

Și oftînd:

— Barim să fi fost hîrtiile mai mari!

Pe ulița satului, șeful de post ochea vreun uncheș care pleca la tîrg cu de-ale gurii.

— La stai, moșule, ce-ai în coș?

— Ouă... brînză...

— Mda... Și ce mai ai?

— Ce să am? Niște mămăligă... o ceapă-două... ca omu' la drum...

— Da' șase lei ai?

— Șase lei?

— Da, șase lei! Și nu mă ține de vorbă! Uite, ai cartea asta... S-o citești... să te luminezi!

— Și de ce, dom' șef?

— Uite, d-asta! E ordin de la dom' prefect, moșule, înțelegi?

— Nu dau, dom' șef, păcatili mele, n-am de unde! Că d-aia mîncăm noi mămăligă și ducem ouăle și brînza la tîrg, să mai adunăm un ban.

— Dă șase lei, moșule, nu te mai încontra!

— Nu dau, domn' șef! Șase lei? De un' să dau șase lei?

— Da' cît vrei să dai, mă, boșorogule, c-acu' intru în tine!

— Unu dom' șef, un leu și ăla... mi-l iau de la gură!

— Bine, bine! Lasă vorba: dă leul!

Și jandarmul rupea **cîteva** file din carte.

— Ține de-un leu! Îl găsesc acasă pe fii-tu?

— Îl găsești, da' de ce?

— Să-i vînd restu' de carte! El nu trebuie să se lumineze? Numai tu?...

Se întîmpla să dea de un țăran mai îndărătnic.

— Nu cumpăr d-astea! răspundea el „invitației" jandarmului.

— Nu cumperi?

— Nu!

— Zău? I-auzi! „Nu cumpăr"! Da' unde mă-ta te trezești, mă? Ce, tu ești de capu'tău aici? Scoate gologanii că acu' te altoiesc!

— Nu scot nimic!

— Mă, fire-ai al dracului de mirian, unde vezi că-ți vorbesc frumos — o faci pe rîiosu'! Bolșevicule! Las' că-mi pici tu în labă!...

...„Vremurile au vremuit" cum spune cronicarul, și astăzi țăranii citesc poeziile lui Eminescu și povestirile lui Sadoveanu...

CRITICA ȘI PROBLEMELE ROMANULUI

Articolele apărute pînă în prezent au relevat valoarea și însemnătatea actuală a cercetării întreprinse de Ion Ianoși în cartea recent publicată „Romanul monumental și secolul XX". Al. Dima, Paul Georgescu, Ov. S. Crohmălniceanu au formulat opinii interesante și au subliniat temeinicia cercetării, orientarea ei fermă spre concret, argumentarea strînsă, precisă și nuanțată. Cred că este pe deplin justificată părerea că această carte poate constitui o „bază solidă" pentru discuții mai largi, rodnice, cu caracter de generalitate, asupra unor probleme literare actuale. Începuturile discuției s-au și conturat în cele cîteva articole consacrate cărții. Ov. S. Crohmălniceanu consideră, de pildă, că „paginile despre Klim Samghin sînt pline de interes" (**Gazeta literară** 22.1963) spre deosebire de Paul Georgescu care, după ce subliniază valoarea deosebită a celorlalte studii incluse în volum, este de părere că acest capitol („mai puțin realizat") conține „un implicit îndemn la descriptivismul social și la ilustrativism". În fond (dincolo de aprecierea strictă a reușitei sau nereușitei acestui capitol) se desprind puncte de vedere divergente asupra naturii romanului, asupra diversității tipurilor de roman contemporan. Este evident că avem de-a face cu păreri deosebite asupra structurii romanului; cel dintîi critic pledează, în fond pentru o formulă de roman care nu se refuză dezbaterii de ordin filozofic, publicistic etc., cel de al doilea se pronunță pentru un „specific" absolut, pentru o mai strictă delimitare a genului romanesc, de aceea i se pare că în capitolul despre „Klim Samghin" se insistă excesiv asupra unor chestiuni probabil fără tangență cu cartea, cu „specificul" artistic. Iată o bază pentru discuții mai largi, oricînd binevenite.

Favoarea excepțională de care beneficiază romanul în rîndul cititorilor, al scriitorilor, certa prioritate pe care a dobîndit-o (în ciuda tuturor prevestirilor sumbre relative la viitorul său, la iminenta sa degradare și chiar dispariție) această formă „universală", „contemporană prin excelență", „proteică", refractară îngrădirilor de orice fel, schemelor tehnice prestabilite, capabilă să cuprindă necontenit în ascensiunea sa victorioasă teritorii sociale, intime și adevăruri încă nerevelate — explică în mare parte abundența și varietatea de studii, eseuri, reflecții, etc. ce-i sînt consacrate. Dar mai există o explicație și anume aceea că, răsfrîngînd ceva din condiția specifică, din avantajele romancierului însuși, esteticianul sau criticul care se referă la roman, la problema romanului, dispune de posibilitatea neîngrădită de a vorbi în același timp despre foarte multe lucruri, de a expune un întreg sistem de vederi asupra literaturii în genere și uneori, nemijlocit, asupra realității, fără teama că s-ar „abate" cumva de la obiectul strict circumscris al cercetării. Sfera asociațiilor și a disocierilor adiacente, posibilitatea „digresiunilor" etc. sînt aici, ca și în romanul însuși căruia i se consacră, practic nelimitate. „**Romanul** — scrie Ion Ianoși — **este specia literară cu cele mai multe variante, forme, modalități. Cauza — suplețea, elasticitatea caracteristică, lipsa aproape totală de canoane și reguli fixe, libertatea de acțiune mai accentuată decît în poezie, dramaturgie sau nuvelistică**" (pag. 65). Într-un fel care amintește pe romancier, criticul care se ocupă de problema romanului beneficiază de o infinitate de variante și modalități, poate cuprinde în raza privirii sale **totul**, n-are a se supune canoanelor și regulilor „genului", un avantaj folosit de autorul studiului „**Romanul monumental și secolul XX**" într-un chip remarcabil.

Plin de interes se dovedește mai întîi felul cum e înțeleasă problema „preferințelor" în materie de critică literară.

Chiar prin tema de cercetare aleasă, Ion Ianoși și-a manifestat un punct de vedere, o preferință, dînd expresie convingerii sale că „romanul monumental" reprezintă o modalitate fundamentală, logic determinată, în literatura timpurilor noastre. Aceasta, în primul rînd. În al doilea rînd, se poate observa că manifestîndu-și preferințele, criticul caută să evite — și adesea izbutește — poziția exclusivistă schematizatoare, de natură să ducă la o apoteoză unilaterală a formei romanului monumental, în detrimentul altor forme și modalități. Și criticul și cititorul au „preferințe", dar ceea ce deosebește, între altele, pe critic de cititor, este obligația de a-și fundamenta opțiunea printr-o argumentare care să răsfrîngă ceva din procesul **obiectiv** determinat al evoluției formelor literare. Astfel, autorul studiului consideră că: „Tot așa cum există un raport intern între categoria de tragic și genul dramatic, sesizăm o atracție reciprocă între monumental și genul epic. Epicul este principala sferă în care un conținut monumental se poate desfășura năvalnic, nestingherit, într-o formă monumentală corespunzătoare" (pag. 37). Pledoaria sa pasionată pentru formele monumentale ale epicului, criticul o motivează însă nu numai cu argumente de ordinul esteticii generale, ci, și aceasta în primul rînd, printr-o raportare permanentă la condițiile specifice epocii noastre, relevînd că nu e vorba aici numai de gustul său personal, sau de gustul pentru monumental al unor scriitori de un **anumit** tip, sau de o concordanță firească cu esența „eternă" a genului epic, dar de o legitate a epocii în care trăim („Atracția către monumental, către sinteza cuprinzătoare — cum am încercat să demonstrăm — este caracteristică secolului în care trăim, și dorința atîtor prozatori, poeți și dramaturgi, arhitecți, sculptori și pictori, compozitori, regizori și operatori — talentați și mai puțin talentați — de a realiza asemenea sinteze exprimă nu numai un gust personal ci și „gustul" epocii..."). Este drept să spunem însă că autorul lucrării nu explică într-o măsură suficientă raportul dialectic existent între „legitatea generală" care împinge pe primul plan modalitatea epicului monumental și prezența, tot așa de justificată, după părerea sa și a noastră, a atîtor altor forme și modalități de roman contemporan. Criticul socotește că **Țăranii** este „romanul poate cel mai însemnat" al lui Balzac (cred că această părere nu se poate susține) numai pentru că răspunde unora din exigențele formei monumentale. Adevărat că aici „se accentuează interesul scriitorului pentru viața poporului" dar e tot atît de adevărat că acest „interes" se materializează într-o viziune deformatoare, lipsită de temeinicie analitică și de grandoare epică. Detectarea unei trăsături „monumentale" nu reprezintă în sine și un termen de promovare estetică. În aceeași ordine de idei, cum se împacă (e vorba firește de o „împăcare" dialectică, și nu de una mecanică, realizată printr-o schematică juxtapunere) „legitatea generală" a romanului monumental cu ideea, care întrunește adeziunea criticului, că „romanul-epopee nu este superior altor modalități de roman și nu reprezintă unica sau principala specie a viitorului"? Cum se explică faptul că Thomas Mann glorifică, într-un credo estetic „geniul epic", principiul „veșnic-homeric", iar în practica creației sale se îndepărtează nu odată, de cerințele literaturii de tip epopeic, scriind „Muntele magic", de pildă? Contrazice acest roman o legitate fundamentală a literaturii epocii noastre? Criticul însuși citează cîteva titluri de capodopere, — între care — „Înfrîngere" de A. Fadeev — greu de raportat la principiul „veșnic homeric", dar după părerea noastră nu explică în mod convingător temeiurile obiective ale coexistenței tipurilor celor mai diferite de roman. În cîteva rînduri, surprindem primejdia unei unilateralități în felul cum Ion Janoși își reprezintă exigențele „legice" ale romanului. Este oare „lărgimea epică" o condiție absolută „atît de necesară romanului" încît pierderea ei să constituie un „pericol real"? Problema rămîne deschisă. Dacă în formulările de un ordin mai general privind legitatea obiectivă a formelor romanești monumentale și raportul acestora cu alte modalități de roman (la fel de îndreptățite) suportă unele amendamente, echilibrul demonstrației se restabilește aproape pe deplin în cursul analizelor masive și nuanțate consacrate de autorul lucrării exemplarelor caracteristice ale genului, începînd cu „prototipul etern": **Război și pace**. Aceste analize reprezintă — după părerea noastră — partea cea mai interesantă a studiului, revelînd într-o măsură mai mare decît capitolul introductiv („Monumentalul în roman") puterea de pătrundere a criticului în zona creației nemijlocite. De aici înțelegem mai bine ce vrea să spună Ion Ianoși prin termenul de roman monumental și sesizăm mai exact patosul demonstrației. Ideile generale se desprind din viziunea concretă asupra operei literare, de aceea sînt și convingătoare; tocmai pentru că se întemeiază pe surprinderea nemijlocită a formelor și conținuturilor particulare, diferențiate și ținînd seama în chip consecvent (de cele mai multe ori) de toate laturile specifice ale fiecărui roman discutat în parte — reușesc să impună cu evidență sporită și putere reală de convingere adevărul în întreaga sa generalitate.

Altfel spus, sinteza devine reală și convingătoare prin analiză. Iată cîteva din aceste adevăruri concrete, confirmate de practica vie a creației — și de o eficacitate, cum spuneam, imediată. Valoarea lor constă, între altele, și în faptul că răspund unor probleme vii, pot contribui la clarificarea unor criterii de judecată în practica imediată a criticii noastre literare, la risipirea unor prejudecăți încă deajuns de persistente. Există încă, de exemplu, prejudecata „epicului pur" care îndeamnă pe unii critici, în practica analizei operelor literare contemporane, la o supraprețuire a „relatării" faptului, al „desfășurării epice", și la o anumită rezervă față de elementul „impur" din punctul de vedere epic (prezența directă a raționamentului, patosul filozofic, intervenția de tip „publicistic" a scriitorului, etc.). Este remarcabil faptul că analizînd „Război și pace", Ion Ianoși nu numai că nu adoptă o asemenea optică „puristă", dar combate cu energie prejudecata puristă într-o lucrare care prin însăși natura ei ar putea să împingă la absolutizarea formelor „strict" epice. Fără să adopte un punct de vedere prestabilit în privința deosebirii dintre ceea ce este și ceea ce nu este (după unii) artă, criticul primește sugestiile inseși ale textului analizat și, pe baza lor, autorizat de text, trece la generalizări. La formularea acelor adevăruri concrete și vii care alcătuiesc coloana de rezistență a studiului său. Cel puțin două din capodoperele analizate („Război și pace" și „Viața lui Klim Samghin") dezmint cu putere ideea epicului „strict". Analiza întreprinsă de Ion Ianoși, cu textul clasic în față, avertizează împotriva tendinței de a absolutiza „specificul artistic", de a separa cu liniște imperturbabilă (în manifestările unor critici ce se consideră definitiv în posesia marilor criterii, vezi, de pildă, formulările de tipul: — aceste considerații sînt interesante dar n-au ce căuta într-un roman, locul lor este într-un tratat de filozofie etc.) — „concret-senzorialul" de „rațional", „imaginea artistică de raționamentul științific, în cele din urmă — arta de gîndire". „Practica artistică demonstrează valoarea gîndirii abstracte pentru gîndirea concret-artistică". Spulberînd o prejudecată stabilă, încă foarte răspîndită, autorul studiului dovedește cît se poate de convingător acest adevăr viu, de o largă generalitate, că „marii artiști au fost de regulă mari teoreticieni — în studii și în însăși creația lor artistică. Dovada supremă este realismul socialist". Analizele întreprinse sînt de natură să discrediteze și altă prejudecată destul de frecventă în critica literară, prejudecată care îndeamnă pe unii la absolutizarea unei cerințe, legitime în sine, la înțelegerea simplistă, îngustă, a ceea ce ei consideră „viață personală" cînd se referă la eroii unui roman. Personajul — ni se spune — este interesant, din păcate însă, nu vedem „viața lui personală"... Se mai întîmplă ca unele cărți, pur și simplu proaste, să fie condamnate pe motiv că scriitorul n-a arătat destul interes față de viața casnică a eroilor (nevastă, copii), ca și cum aceasta e problema; dacă ar fi „arătat" și viața personală, totul era în regulă. Astfel de criterii mai mult încurcă, ne îndepărtează de esența problemei, de dezvăluirea rădăcinilor adevărate ale valorii sau nonvalorii unui roman. În capitolul închinat capodoperei lui Maxim Gorki „Viața lui Klim Samghin", Ion Ianoși dezvăluie următorul fapt: „În sensul clasic al cuvîntului, eroii nu au „viață personală". Firește, aceasta nu constituie o deficiență a romanului și nu alterează, întru nimic, extrema individualizare a „temei", nici nu transformă personajele lui Gorki în „scheme abstracte". Nu există un singur mod de a concepe eroi de roman „bine diferențiați". În astfel de cazuri, sînt mai curînd abstracte criteriile de care uzează imperturbabil, sigur de sine, cronicarul literar, decît personajele socotite ca atare.

Împotriva unilateralizării abstracte a criteriilor de judecată în materie de roman, pledează — implicit sau explicit — Ion Ianoși în mai toate sectoarele analizei întreprinse. Aceasta este, cred, una din sursele principale ale patosului cărții. Se desprind (ca să dăm un ultim exemplu) interesante sugestii în problema felului cum trebuie să înțelegem punctul de vedere al scriitorului asupra eroilor săi. Deseori, în critica literară, se reproșează scriitorului (în absolut) că unul sau altul din personaje este „idealizat", fără să se țină seama de caracterul specific al acestei „idealizări" — de spiritul ei, într-un cuvînt — de ceea ce vrea să spună scriitorul „idealizînd" cutare erou. Analizînd dilogia lui Heinrich Mann, „Henri Quatre", autorul studiului obiectează convingător nu împotriva idealizării eroului, ci a insuficienței, a inconsecventei sale „idealizări" în raport cu viziunea unitară a cărții. Se exprimă regretul că scriitorul a ținut prea mult seamă de „adevărul strict istoric" (într-un sector al operei sale) în dauna „viziunii" sale asupra eroului, a ceea ce a vrut să spună prin acest erou.

(„Ceea ce i se poate reproșa autorului este tocmai faptul că nu a fost consecvent în idealizarea eroului său, nu a dus pînă la capăt propria-i concepție...." pg. 328). Astfel de precizări (am ales cîteva care mi s-au părut mai semnificative în materie de „criterii") nuanțează procesul receptării operei literare, conduc la o înțelegere mai exactă, vie, conoretă, și specifică a fenomenului artistic.

Lucian RAICU

agenda

Educarea talentului

Preocuparea largă, generală pentru descoperirea talentelor, pentru creșterea lor, este o trăsătură specifică orînduirii noastre. În artă și literatură fenomenul este cît se poate de evident.

Drumul obișnuit al unui talent literar trece deci astăzi prin, să zicem, trei etape organizate, reprezentînd diverse forme ale îndrumării: cercul literar sau cenaclul, revista literară, editura. Desigur, aceste faze nu sînt toate obligatorii. Un romancier talentat ca Ion Ruse (În portul de pescari) n-a trecut prin revistele literare și editura care i-a publicat cartea n-a greșit. (Rămîne de discutat dacă unele deficiențe semnalate de critică la volumul al doilea nu ar fi fost atenuate de o participare mai activă a scriitorului la viața literară). De asemenea, drumul obișnuit al prozatorului este de la schiță sau reportaj, la nuvelă și apoi la roman. Nici aici excepțiile nu lipsesc și ele nu afectează adevărul general al propoziției. Dar există cazuri în care sărirea etapelor amintite se poate resimți dureros în creația unor foarte tineri scriitori. Această categorie este mai largă decît cea exemplificată prin Ion Ruse și constituie un fenomen al vieții noastre literare care, deși rămîne limitat, merită totuși a fi luat în seamă.

Gîndurile de mai sus mi-au fost suscitate de lectura romanului recent apărut în Editura pentru Literatură, Visele au contururi precise **de Mihai Diaconescu. Autorul e un tînăr profesor, după toate aparențele debutant în literatură. Romanul prezintă viața tinerelor cadre didactice, abia ieșite de pe băncile universităților și care fac cunoștință cu realitățile satului de astăzi. Cum se vede, o temă actuală, interesantă, și dintr-un mediu fără îndoială familiar autorului. Într-adevăr, cartea, datorită tocmai acestei împrejurări, e străbătută de un aer de autenticitate. Situația și rolul intelectualului la sate, mai precis ale învățătorilor și profesorilor, sînt redate cu fidelitate, minuție și nu rareori cu entuziasm tineresc și molipsitor. De asemenea, lumea satului ardelean (în speță, o comună, Piatra, din nordul Făgărașului), e înfățișată cu simț deosebit al problemelor sociale și culturale și nu-i lipsită de** scene pitorești sau satirice zugrăvite cu îndeminare. Un alt merit al lui Mihai Diaconescu și poate cel mai mare, este acela de a fi reușit să demonstreze că „stagiul la țară", departe de a toci aspirațiile de realizare personală ale proaspeților absolvenți ai învățămîntului superior, le oferă condiții bune pentru exercitarea preocupărilor lor științifice sau artistice și suficiente prilejuri de a-și dura o fericire personală superioară. Autorul reușește de asemenea să sugereze, în parte, viața obștească a satului, schimbările pe care dezvoltarea conștiinței socialiste le introduce în viața personală și publică a țăranului colectivist. O parte din eroii cărții, Traian Petrescu, profesorul de istorie, personaj principal de altfel, Dagmar Müller, viitoarea lui soție, profesoară de educație fizică, cei trei preoți: Bîrăuțiu, catolic, Halbmann, pastorul săsesc, Cindean, popa ortodox, chiar Diana Pătrașcu, fosta iubită a lui Petrescu, studenta care pentru a nu pleca la țară se mărită cu un asistent pe care nu-l iubește, și alte personaje, mai episodice, se rețin de către cititor, dovedesc talentul de portretist al prozatorului Mihai Diaconescu.

Și totuși, nu se poate spune că debutantul Mihai Diaconescu reușește să intre în literatură cu dreptul. Cartea sa se citește cu greutate și lasă un sentiment de insatisfacție, care depășește ceea ce se cheamă în mod obișnuit „lipsurile inerente începătorului". Căci, pe lîngă însușirile enumerate mai sus (și pe care articolul de față nu și-a propus să le epuizeze, cronicarul literar va mai putea identifica pe bună dreptate și altele), romanul are numeroase cusururi și unele dintre cele mai supărătoare.

Cartea păcătuiește în primul rînd prin idilism. În satul acesta, Piatra, ca și în viața lui Traian Petrescu, lucrurile se rezolvă după părerea noastră mult prea ușor, aproape de la sine. În opt luni de zile, cît durează acțiunea romanului, Traian Petrescu reușește să adune „un material faptic imens", scrie și tipărește la Editura Științifică un volum de studii de arhitectură populară. (De altfel, lui Traian Petrescu toate lucrurile i se supun într-un mod miraculos). Colegul său Olteanu descoperă repede un ierbicid. În sat se construiesc atît Căminul cultural cît și o școală nouă, două clădiri „mărețe", „aproape gata". Maria Stuparu ajunge, dintr-o „catihetă" de 17 ani a părintelui Bîrăuțiu, actriță într-un film despre 1907 și i se iau interviuri pentru „Gazeta artistică". Influența pernicioasă pe care cei trei preoți o exercită asupra sătenilor este cu ușurință contracarată de tinerii profesori.

În același timp, nu se vede din partea scriitorului o luptă hotărîtă împotriva schematismului și a șabloanelor. Diana Pătrașcu nu pleacă „la stagiu", și se căsătorește cu Marțian Ștefănescu, personaj schițat cu mijloace foarte sumare. Dar după numai opt luni, în urma unei discuții cu Traian, divorțează, demisionează de la „Gazeta artistică" și cere o catedră „la țară". Țăranul Urzică nu vrea să învețe și-și bate nevasta, Fotinia. Popa Bîrăuțiu nu e doar sifilitic, dar încearcă să violeze fetele care vin la „confirmare". În carte există atît secretarul de partid, Moeciu, „cam repezit", care „visează", cît și un activist raional, Pumnea, „calm și prietenos", „cu palma mare și grea", care abia așteaptă să-și povestească viața tînărului profesor deși-l vede pentru prima oară. Rolurile celor doi comuniști în viața satului și în acțiunea romanului sînt convenționale, slab susținute.

În sfîrșit, investigația psihologică e făcută, de multe ori, cu mijloace banale, sumare sau stereotipe: „O iubea cu atîta pasiune încît uneori era incapabil să se gîndească la altceva" (pag. 8). Eroul principal află la un moment dat că „va fi îndemnat" să-și facă autobiografia pentru a putea fi propus candidat de partid. Cum comentează romancierul acest moment extrem de important din viața personajului său? „Traian porni, apoi se opri iar. În noapte, singurele lucruri care mai existau erau cuvintele lui Olteanu. Emoția îl cuprinse deodată, copleșindu-l. — Și eu... am dorit mereu asta... Știi...." (pag. 385). Pînă la sfîrșitul cărții nu se mai revine asupra acestei probleme, care rămîne astfel tratată nepermis de sărăcăcios.

Există repetiții supărătoare care dovedesc o muncă nu îndeajuns de atentă asupra textului. Emoțiile sînt redate stereotip: mai toți eroii „tremură", „freamătă", „se zbuciumă" sînt „febrili", se „răsucesc", au stări „insuportabile". Să dăm exemple: „Lui Dagmar îi era insuportabil să-l privească pe un oarecare Hannes, care-o deplînge pentru că „sedințele îi răsucesc nervii" (pag. 267). La pag. 314, Traian mușcește „cu febrilitate", „fiecare cuvînt pe care-l scrie e atît de răsucit în înțelesurile lui", Dagmar (cîteva rînduri mai jos) „îi mîngîie febril pomeții obrajilor", iar la pagina următoare bucuria lui Traian „părea de nesuportat", în timp ce la pag. 316, Traian „e cuprins de aceeași nerăbdare febrilă". La pag. 367, Diana, căreia o vază clătinată „i-a răsucit nervii", zece rînduri mai jos, simte ceva care „se răsuci în ea ca o gheară", pentru ca imediat, (pag. 368) altceva să-i provoace „o silă insuportabilă", deoarece „minciuna care domnea între ei, prelungită insuportabil..." etc. (pag. 375). De notat că și Traian Petrescu, la pag. 69, „simte... sila insuportabilă". Altădată, „Diana (pag. 322) deveni deodată altfel... cu luminile ochilor tremurînd. Ceea ce recunoscuse ea însăși îi era insuportabil... Nările îi fremătau." La pag. 142 Dagmar are „un profil cu nări fremătătoare" și „nici șapte rînduri mai jos" lui Traian „nările-i tremurară ușor".

Desigur sînt stîngăcii stilistice, care se pot trece cu vederea la Poșta Redacției, dar care la un „romancier publicat" au cu totul altă semnificație: aceea a insuficientei „aplecări asupra paginii" și chiar a unei nedorite lipse de considerație pentru publicul cititor.

Mihai Diaconescu nu este un nechemat în literatură, și am arătat de ce. Cum se explică atunci coexistența, mult prea pașnică, a calităților și cusururilor acestei cărți? Cred că autorul este una din victimele acelui fenomen de care pomeneam la început, al insuficientului contact cu formele obștești de educare a talentului. Dacă Mihai Diaconescu ar fi crescut la școala cercurilor și revistelor literare, o bună parte din erorile artistice prezente în acest roman i-ar fi apărut limpezi și el nu s-ar fi grăbit să încredințeze tiparului lucrarea sa, căci, după cum bine se știe, nu numărul de pagini conferă valoarea unei cărți, ci înălțimea și claritatea mesajului ei de idei și strălucirea ei artistică.

În același timp, redactorii editurii nu trebuie să uite că dacă dorința de a descoperi și promova noi talente este foarte lăudabilă (și uneori, cum s-a văzut, încununată de succes) ea presupune concomitent o muncă deosebită cu autorul, o mare răspundere atît față de artist cît și față de întreaga noastră literatură. Presupunînd că redacția a reușit să amelioreze textul față de versiunea primă venită la editură, din exemplele citate se vede că mai rămînea încă destul de lucru.

Modul laborios în care prozatori tineri dintre cei mai talentați și-au construit volumele de debut (Nicolae Velea ori Fănuș Neagu) constituie exemple concludente demne de urmat.

Talentul trebuie educat ca să înflorească în toată splendoarea lui.

Al. I. ȘTEFĂNESCU

STĂPÎN LEGITIM — POPORUL

(Urmare din pagina 1)

În ciuda iritatelor afirmații ale anumitor condeieri din Apus, care voiau să-și închipuie că industria românească, lipsită de patroni, ar fi sortită pieirii, faptele într-un răstimp istoric relativ scurt au dovedit contrariul. Totodată ele au scos în evidență ceva de-a dreptul uluitor pentru respectivii condeieri și finanțatorii lor — deși acest ceva este întru totul firesc pentru noi — și anume că muncitorii din R.P.R., sub conducerea partidului, asigură progresul economiei naționale mult mai bine, mai cu pricepere, cu randament incomparabil mai mare decît reprezentanții fostei clase dominante, iar foloasele aparțin astăzi în întregime celor ce muncesc. Este rezultatul inevitabil al principiului industrializării socialiste, așa cum l-a conceput științific V. I. Lenin și cum îl aplică în mod creator partidul nostru.

În numai 15 ani, producția globală industrială a patriei noastre a crescut de aproape 8 ori. Încă în 1958 industria și construcțiile produceau singure mai mult venit național decît întreaga economie a Rominiei în anul 1938. Datorită industrializării socialiste, în 1961 industria românească constructoare de mașini și de prelucrare a metalelor a produs mai mult de 1/4 din producția industrială globală a țării. Ea acoperă peste 70% din necesitățile interne de mașini și utilaje, creînd totodată și disponibilități pentru export. În trecut, industria noastră chimică era neînsemnată. Azi, avem o industrie chimică modernă, a cărei producție este aproape de 18 ori mai mare decît în 1948. Dar electrificarea? Mergînd cu un pas înaintea producției celorlalte ramuri industriale, producția noastră de energie electrică întrece de aproape 10 ori producția din 1948.

Iată ce înseamnă industrializarea socialistă, iată ceea ce poate crea poporul eliberat și condus de comuniști, iată drumul strălucit al oamenilor muncii spre un viitor tot mai luminos!

În viața socială a țării, urmările mărețului act revoluționar de la 11 iunie 1948, sînt de o amploare care ne umple inimile și de bucurie și de mîndrie. Politica de industrializare socialistă a patriei, preocuparea continuă pentru o repartizare cît mai potrivită a forțelor de producție fac ca regiuni, raioane, orașe rămase în urmă să cunoască astăzi o viață economică vie, la care altădată nici nu puteau visa. Din 1950 pînă în 1961, numărul muncitorilor în industrie s-a dublat. Are loc transformarea socialistă a satului românesc, s-a creat baza materială pentru agricultura noastră socialistă. Republica Populară Română este astăzi o țară a cărei industrie, în continuă și impetuoasă dezvoltare, nu mai poate fi de nimeni trecută cu vederea. Venitul național al Rominiei a sporit în 1962 de 4,7 ori față de 1948 și cu 315% față de 1938! Cu 315% față de negrele vremuri cînd „gospodăreau" în țara noastră domnii capitaliști!

Azi, în cel de-al patrulea an al șesenalului, anul 1963, poporul romîn însuflețit de mărețul program comunist al luptei pentru desăvîrșirea construcției socialismului în patria sa, traduce mai departe în fapte, cu nestăvilit entuziasm, hotărîrile Congresului al III-lea al P.M.R. Oamenii muncii din Rominia continuă întrecerea lor socialistă pentru sporirea producției în toate ramurile economiei naționale, pentru creșterea productivității muncii, reducerea prețului de cost, îmbunătățirea calității produselor, folosirea a tot ce este mai înaintat în știința și tehnica mondială, întru propășirea și înflorirea țării.

DISCUȚII LITERARE

Săptămîna trecută, la Casa scriitorilor, a avut loc o discuție în jurul mesei rotunde, organizată de „Gazeta Literară" și „Tribuna", pe tema: *„Moduri de reflectare a realității contemporane și criteriile criticii"*. Vom publica o relatare amplă a dezbaterilor, într-unul din numerele viitoare.

UN NOU ALECSANDRI

(urmare din pagina 1)

a poetului. „Corespondența lui Vasile Alecsandri, scrie în «nota asupra ediției» Marta Anineanu, are aproape caracterul unor memorii și valoarea ei documentară și literară nu poate fi pe deplin apreciată decît prin publicarea ei integrală". Dacă volumul din 1904, în care Ilarie Chendi și E. Carcalechi publicaseră o minimă selecție din corespondența lui Alecsandri, a fost o revelație, singur „catalogul" Martei Anineanu din 1957 a putut să ofere și cetitorului de obște și specialiștilor, imagina exactă a unui atare tezaur, nevalorificat încă în toată a lui avuție. El a mai avut, pe deasupra, darul să stimuleze și alte devotamente și astfel au văzut lumina tiparului, catalogul corespondenței lui Kogălniceanu, întocmit de Augustin Z. N. Pop și catalogul corespondenței lui Ion Ghica, alcătuit de N. Liu. Cînd toți clasicii noștri ce s-au dovedit în același timp și epistolieri de rasă, își vor avea nu numai „catalogul", dar însăși corespondența tipărită, se va vedea ce corpus impunător de corespondență zace în arhivele bibliotecilor noastre și cîte servicii ar putea aduce tipărirea lui metodică viitoarelor cercetări de istorie literară. Pagini, ca acelea din scrisorile lui Alecsandri către C. Negri sau către Kogălniceanu, una din 1861 și alta din 1886, pentru a ne limita la două exemple, pe cari G. C. Nicolescu le folosește în monografia sa, ilustrează marea utilitate a acestor mărturii autobiografice. Scrisoarea către Negri e din noiembrie 1861, doi ani aproape după ce un ușor nour, repede alungat, se abătuse peste nepătata și adînca lor afecțiune, e trimeasă din Paris și e un mic poem închinat amiciției, atît de suave sînt reproșurile ce Alecsandri adresează lui Negri, atît de nevinovată arta cu care îi strecoară laudele și atît de infailibile tușele de penel cu cari își schițează portretul. Declinînd imputarea amicului său că ar abdica de la îndatoririle către țară pentru o călătorie în Japonia, Alecsandri scria către sfîrșitul epistolei: „Sînt unele ființe privilegiate care au o minunată misiune, aceea de a face mai buni pe oamenii care se apropie de ele. Tu ești din categoria lor, dragul meu. Și ori că ești agent al Principatelor la Constantinopol, ori cultivator de verze la Ocna, nu-ți vei îndeplini mai puțin destinul, nu vei exercita mai puțin o influență dătătoare de viață asupra inimei compatrioților tăi. Dar lasă-mă și pe mine să-mi urmez calea pe care mă împinge propria mea soartă. Dă-mă voie să iubesc și mai departe ceeace a făcut din mine un om cu suflet și cu imaginație: călătoriile, și... femeile. Ce vrei? nu mă simt încă octogenar; inima mea are cel mult douăzeci de ani cînd îmi vorbește de patria mea sau despre tine". Și comentînd acest rar document psihologic, în care subtilitățile abundă, G. C. Nicolescu nu uită să reproducă și postscriptumul, atît de conform cu întreaga epistolă și unde informația referitoare la colecția sa de poezie populară e dublată, ca o ghiară înmănușată de pisică, de un fin ghimpe epigramatic: „P. S. Am terminat istoria misiunii mele politice (ceea ce constitue un bun reper bibliografic) și am întreprins sistematizarea marii mele lucrări, cîntecele populare ale Rominiei. Vor forma un minunat volum de care socotesc să mă servesc ca de un scut împotriva acelora care m-ar acuza de lene sau de lipsă de patriotism". În contextul critic al monografiei, sînt atîtea alte citate din corespondența sau din autografele poetului, cum ar fi, de pildă, amintita epistolă către Kogălniceanu, exilat, bolnav și mizer, ca un alt Ovidiu, cum spune Alecsandri, pe țărmurile Pontului Euxin, de indiferența și ingratitudinea contemporanilor, tabloul inserărilor pe Bosfor, confesiunea antirăzboinică de pe cîmpul de luptă de la Magenta în războiul de eliberare al Italiei, în 1859, unde gemetele răniților se împletesc cu cîntecele privighitorilor, o pagină descriptivă din episodul venețian al iubirii lui pentru Elena Negri, sau inepuizabilul imn, pe care într-un fel sau altul, nu pregetă a închina Mirceștilor, raiul său de dilecțiune, vatra nestinsă a capacității sale de creație, la care gîndește de oriunde.

Alecsandri a fost socotit, ca-n toate planurile de altminteri, și marea și continua străduință a lui G. C. Nicolescu izbutește să anuleze această amăgitoare aparență, și în cel erotic: un ușuratic, un om al sentimentelor de suprafață, autor de versuri de circumstanță pe albumurile cucoanelor, apt mai curînd pentru idile și madrigaluri, decît pentru pasiuni devoratoare. Era o vreme cînd promenadele «cu Ninița în gondoletă» mi se păreau convenționale și vide, iar faimoasa Steluță, „dedicația" de dincoace de mormînt pentru Elena Negri, „regretul", cum îi spunea eroul unei povestiri a lui Sadoveanu, pătimind de inimă albastră, cînd, la ziafeturi, îl năpădeau amintirile și punea lăutarii să i-o cînte, doar o simplă romanță ușor lacrimogenă. Cînd însă, în 1947, exact la o sută de ani după ce Elena Negri se stingea pe țărmurile Bosforului, sub privirile deznădăjduite ale lui Alecsandri și Negri, un fericit cercetător craiovean, scriitorul C. D. Papastate, dădea la iveală jurnalul inedit al acestei nebănuite iubiri a poetului, am înțeles mai mult ca oricînd eroarea fostului meu dascăl de literatură, eminentul pedagog și critic Mihail Dragomirescu, pentru care istoria literară, cu destăinuirile ei de alcov și gîneceu, era asimilată literaturii de scandal, opera și capodopera putîndu-se dispensa de ele, de oarece își ajung singur loruși. Și totuși jurnalul acela inedit a fost o adevărată revelație, adevărata cutie de rezonanță ce lipsea cîntecului de iubire al lui Alecsandri. Din tot acest material, atît de calm notat, dar atît de dramatic în fond, de la preludiile itinerariilor ocolite, pentru a înșela atenția indiscreților, și pînă la paradisul venețian din palatul Benzon, și de la întîlnirea din Salzburg, sub privirea impietrită a lui Mozart, prin tot acel calvar al drumurilor de poștă pe timp de iarnă, într-un Paris înfrigurat și apoi de-a lungul coastelor italiene, febricitînd și agonizînd, sub biciul vindicativ al stihiilor dezlănțuite, ca un alt cuplu izgonit din rai, și amintind de un alt drum de amor, deopotrivă de nefericit, pe o vreme deopotrivă de cîinoasă, al lui Chopin și al doamnei George Sand, pînă în ospitaliera Sicilie — din tot acest material G. C. Nicolescu a extras substanța unuia din cele mai concentrate și mai emoționante capitole ale monografiei sale, în inima căruia a implintat citatul-gemă, de care am amintit, și pe care, din lipsă de spațiu, cetitorul îl poate urmări în toată patetica lui extensiune la pag. 115—116, al despărțirii de Veneția („Tot ce ne-a fost scump și drag timp de două luni la Veneția, oameni și lucruri, rămîn în clipa asta în urma noastră. Și poate pentru totdeauna. Cine știe?" etc., etc.). E poate cea mai frumoasă poemă de iubire, dacă nu unica, din cîte a scris în lunga sa carieră de îndrăgostit, acest pururi neobosit Horațiu. „Îți dai seama ușor, adaogă biograful la capătul acelei memorabile confesiuni, că era o mare iubire, marea iubire dintre doi oameni deosebit de înzestrați lăuntric. Elena Negri mai cu seamă, care rămîne mai ales după publicarea jurnalului lui Alecsandri, enigma cea mai mare...". Și, judiciosului comentariu, mi-aș îngădui să-i asociez, egal în enigmă, și pe Alecsandri însuși.

PERPESSICIUS

Vezi „Gazeta Literară", numărul 23 din 6 iunie 1963.

ARTA

cronica dramatică

„Acuzarea apără“

de ŞTEFAN BERCIU

teatrul tineretului

Ştefan Berciu se află la cea de a treia premieră şi evoluţia sa scriitoricească ne îndreptăţeşte să credem că e vorba de un dramaturg cu frumoase perspective. A debutat abordînd genul şi dificil şi foarte popular al piesei de factură poliţistă, reuşind, de fiecare dată, să facă vizibil efortul de a ataca, cu mijloacele specifice formulei adoptate, probleme afectînd un interes nemijlocit, şi anume cercetarea procesului de formare a conştiinţei socialiste, de cristalizare şi victorie a acestei conştiinţe în lupta deschisă cu influenţele şi mentalitatea lumii burgheze. Pe această cale dramaturgul a adus în scenă, în prim plan, un univers uman mai puţin cercetat de literatura noastră, universul celor care apără liniştea şi ordinea publică.

De la piesă la piesă, scriitorul a urmat, cum spuneam, un drum ascendent, vădit atît în stăpînirea din ce în ce mai sigură a artei dramatice, cît şi în reliefarea, cu o profunzime evidentă, a unor idei preţioase, menite să-l solicite pe spectator la reflecţii bogate şi de o semnificaţie majoră pentru viaţă.

★

„Acuzarea apără“ — cea de a treia piesă, pusă în scenă recent la Teatrul Tineretului — subliniază calităţile menţionate, marcînd un proces de maturizare care se concretizează în subordonarea cu succes a formulei dramatice poliţiste, unei dezbateri de idei valoroase, pe o temă interesantă.

Este vorba astfel, de răspunderea şi grija arătate în formarea generaţiei de mîine, iar subiectul dramei a fost construit de autor de o asemenea manieră încît, răspunzînd pe deplin formulei poliţiste, izbuteşte să atragă atenţia spectatorului asupra problemei puse în discuţie. Piesa vizează raporturile dintre părinţi şi copii, azi, în condiţiile societăţii socialiste, interesate în cel mai înalt grad, în modelarea şi călirea caracterelor viitorilor cetăţeni.

Acţiunea piesei se consumă într-o sală de tribunal, spectatorii fiind chemaţi să asiste la dezbaterile unui foarte complicat proces — realizat, ca să spunem aşa, după toate regulile procedurale. E vorba de o crimă odioasă. Evident, desfăşurarea procesului urmează să stabilească cine este vinovatul, dar toţi evidenţele, cu interogatoriul acuzatului, depoziţiile martorilor şi pledoaria avocatului apărării, intervenţiile judecătorului, rechizitoriul procurorului, etc. sînt de fapt un prilej cu abilitate folosit în vederea accentuării principalei sarcini a procesului şi a dezbaterilor, anume aceea de a ne arăta, pe de o parte, unde pot duce neglijenţa, superficialitatea, lipsa de tact, în sfîrşit concepţiile greşite şi învechite cînd e vorba de educaţia tineretului, iar pe de altă parte faptul că în societatea noastră, viitorul acestuia este veghiat cu toată grija, cu toată răspunderea, cu toată căldura.

Spre a nu răpi spectacolului efectul de surpriză mă voi mărgini, deci, la a spune că în procesul care se judecă se află „implicaţi“: un medic de o recunoscută valoare şi în acelaşi timp un om de o mare probitate, care se bucură de stimă şi de respect, (are un trecut de luptător antifascist) şi fiul lui, elev de liceu, cu un fond spiritual sănătos, apt de sentimente nobile, un băiat a cărui dezvoltare ar trebui normal să cunoască un drum drept. În relaţiile dintre cei doi s-a produs însă o gravă ruptură datorită rigidităţii, caracterului închis, uscăciunii sufleteşti a medicului Ulmu. El are în materie de educaţie concepţii pedagogice de-a dreptul retrograde. Aceasta face ca tînărul Mihai să se izoleze treptat şi cerînd de tatăl său, la care nu poate afla nici căldura sufletească a părinteşti, nici înţelegerea, nici sfatul apropiat. Dimpotrivă impulsurile sale tinereşti se lovesc de o opacitate totală cînd nu sînt reprimate cu brutalitate. Suferinţa şi complexul de inferioritate pe care le trăieşte tînărul Mihai creează unui individ abject, reacţionar natural cu o conştiinţă apăsată de crime împotriva umanităţii, medicul Cosma, terenul propice pentru a-l atrage pe băiat în mrejele sale şi a-i inocula, sub pretextul unei prietenii dezinteresate, — ierarhie, chipurile, din dorinţa de a suplini afecţiunea părintească — concepţiile lui egoiste, religia individualismului sălbatic, ura faţă de tot ce e efort constructiv, nobil.

În timpul dezbaterilor, alternate inteligent de dramaturg cu evocarea scenică a unor situaţii relatate de martori în depoziţiile lor, tot acest proces, pe de o parte de înstrăinare a fiului de tatăl său, iar pe de alta de influenţare nefastă a tînărului ne este dezvăluit cu pricepere. Sondajul psihologic vădeşte o capacitate de pătrundere sporită în comparaţie cu piesele anterioare. Există o conturare şi reliefare mai nuanţată a unor caractere, în sfîrşit, o siguranţă în desfăşurarea şi conducerea conflictului.

Faptele sînt acumulate cu iscusinţă, de asemenea maniera încît, de la scenă la scenă, spectatorul este îndreptăţit să acorde circumstanţe atenuante unui personaj sau să i le retragă, să socotească cînd un episod, cînd altul decisiv în stabilirea principalului vinovat, dar, de fiecare dată, să aibă surpriza de a constata că înaintînd acţiunea aduce mereu alte aspecte revelatoare.

Crima comisă de medicul Cosma pentru a-şi acoperi — prin suprimarea unui martor — un trecut monstruos, crima deci în jurul căreia se dezbate procesul, îl implică pe tînărul Mihai, dar pe căi complicate. Fiind convins că tatăl său ar fi criminalul, evreul e gata din dragoste pentru el să pună în practică unele sfaturi ticăloase. Toate acestea le înţelegem abia la sfîrşit.

Dar spectatorul rămîne totuşi cu sentimentul că undeva, în construcţia piesei, s-a strecurat un viciu de logică. Lucrul se datoreşte cred faptului că în spectacol nu apar cu destulă claritate motivate mobilurile crimei, după cum nu este justificată nici data tîrzie la care ea se produce, nici rostul exact în acţiune al victimei. Rămîn nelămurite o serie de detalii care, tocmai într-un astfel de gen cum este cel poliţist, trebuiesc bine puse la punct. Totodată o anume stare de confuzie stăruie la începutul primului act, dat fiind faptul că procesul se desfăşoară începînd de undeva de la mijlocul lui, iar spectatorul nu este introdus în acţiune, pornind de la o situaţie clară.

Dincolo de aceste cusururi, care afectează într-o măsură logica acţiunii, trebuie relevat faptul că piesa lui Ştefan Berciu izbuteşte să ţină treaz interesul spectatorului, să-l facă să gîndească cu seriozitate asupra unei probleme esenţiale, a cărei dezbatere pe scenă este adusă cu oportunitate şi susţinută în general cu argumente convingătoare.

★

Spectacolul Teatrului Tineretului, realizat în regia competentă a actorului G. Codrescu, are ca notă dominantă sobrietatea. Faptul a şi dus la realizarea gravităţii problemelor aflate în discuţie. Nu cred însă, cum zicea Radu Popescu, că o serie de momente ca „gestul de a bea fără a avea în mînă un pahar şi în pahar un lichid“, etc., respectiv folosirea mimei, ar fi „de o infantilitate comică şi stridentă într-o piesă atît de realistă“. E drept că nu toate aceste situaţii sînt mimate cu destulă artă, dar nu văd stridenţa lor cu intenţie, pentru că îmi închipui că regizorul a apelat la ele tocmai pentru a nu încărca scena şi pentru a reţine, în prim plan, ideile care se dezbat. Ceea ce e adevărat e că mişcarea, cam puţină şi cam stîngace, dă un sentiment static, slăbind uneori tensiunea pe care o cere desfăşurarea piesei.

Rolul pozitiv al regizorului-actor se manifestă vizibil în îndrumarea interpreţilor. Eugenia Eftimie a fost un preşedinte de tribunal cu toată autoritatea, ponderea, calmul, înţelegerea, luciditatea şi omenia caracteristice unei instanţe judecătoreşti socialiste. Aceleaşi calităţi le evidenţiază şi interpretul procurorului (Ion Cosma), cu excepţia finalului cînd textul, în primul rînd, l-a obligat la o tiradă cam didacticistă. Avocatul apărării a fost, cum era şi firesc, o prezenţă agitată, cu gesturi largi oratorice, dar bun, autentic, şi capabil a face convingător momentul cînd află adevărul cu privire la cel pe care-l apără şi îşi dă seama că un astfel de individ nu trebuie, nu merită să fie apărat.

Rolul cel mai dificil a fost al mediculul Cosma, rol bine scris, dar cerînd o bogată capacitate de nuanţare care să redea cu fidelitate perfidia şi rafinamentul acestui individ cu o influenţă atît de nocivă asupra tînărului Mihai şi hotărît tot timpul să încerce orice pentru a induce în eroare justiţia. Interpretîndu-l, actorul Dinu Ianculescu a ilustrat încă o dată talentul său remarcabil, fineţe şi siguranţă în desenarea mişcărilor sufleteşti ale personajului. Actorul a izbutit să gradeze artistic decrepitudinea şi imoralitatea personajului trezindu-ne repulsia faţă de asemenea specimene periculoase pentru societate.

La fel de bun a fost apoi Ion Manta, cald, uman, şi autentic ca în fiecare rol al său. El ne-a făcut să înţelegem contradicţia dureroasă care sfîşie viaţa mediculul Ulmu şi mai ales acea mare durere a înţelegerii tîrzii. Dintre rolurile mai mult sau mai puţin episodice, dar toate îngrijit realizate, s-au desprins cele interpretate de Doina Tuţescu şi Doina Şerban. În sfîrşit o notă foarte bună pentru Nicolae Pomoje, emoţionant în spontaneitatea şi sinceritatea cu care ne-a transmis imaginea tînărului Mihai Ulmu, făcîndu-ne să retrăim puternica sa dramă şi reţinîndu-ne atenţia, prin jocul său.

Dinu SĂRARU

cronica filmului

„ŢARCUL“

şi falsa teorie a uzurii subiectului

„Ţarcul“, realizat de tînărul regizor francez Carl, a fost premiat la Moscova, şi cum era explicabil, succesul lui drept unitar de dezbatere, un imbold de autocritică.

Bătrînul n-a fost o tînără corporatistă. Toate poporenele gîndului derutează pentru el mare lumea de zăpăcit, iar sentimentul pentru simplu se cultivă de nimic. Avea drept să pentru-totdeauna întregul. Aceasta bănuiau mai mulţi ani o mulţime de cunoscători. Astfel bătrînul, dînd tot egal, „Centrocrul de egalitate, căci în întîmplarea „Bucureşti-ului a ajuns bucuria Bucureşti. Evenimente, supărări, cuvinte, pînă, întîmplări şi cercetări de nu bănuiau pe un cuplu de ani. Bătrînul Bucureşti, Bucureşti, Bucureşti,

SPANIA ȘI EUROPA

Cunoscutul scriitor spaniol Juan Goytisolo a publicat în revista franceză „Les temps modernes" un amplu și interesant articol intitulat „Spania și Europa". Acest eseu politic a fost scris în legătură cu proiectele occidentale de integrare a Spaniei franchiste în diverse organisme politice și economice apusene, ca N.A.T.O. și „Piața comună".

America, Asia, Africa au evoluat cu repeziciune în cursul ultimelor decenii și bătrînul continent (autorul se referă mereu la Europa occidentală n.r.) nu mai încarnează, ca înainte, spiritul de libertate și de progres. Într-o epocă în care Europa era într-un fel deamna și stăpîna lumii, Ganivet presimțise cu exactitate cauzele regresului ei. Sub masca misiunii ei culturale, el ghicise că puterea ei se sprijină în întregime pe forță, și profunda cunoaștere a istoriei il învățase că orice putere fundată pe forță este efemeră. Intervertind ordinea tradițională a factorilor, el observase că nu Spania va fi aceea care va imita Europa, ci Europa va imita, în mod fatal, Spania. Puterea Europei va suferi o eclipsă, la fel ca și puterea noastră proprie și, una după alta, puterile coloniale ale Continentului ne vor urma în decadența noastră : „Spania a fost prima națiune din Europa care s-a mărit prin politica de expansiune și de cuceriri : ea a fost prima care a început să decadă și și-a sfîrșit evoluția materială răspîndindu-se pe teritorii imense"...

Scriind aceste fraze profetice, de analiză fină și pline de sens istoric, Ganivet predica în deșert. Dar, ceea ce numai bănuia el atunci, ajunge astăzi să deschizi ochii ca să-l vezi realizat. Puterile coloniale de pe Continent s-au spaniolizat în sensul strict al cuvîntului și, cînd șeful statului spaniol spune : „diferențele dintre noi și țările occidentale provin din faptul că noi sîntem mai avansați decît ele", afirmația lui nu este deloc o lăudăroșenie cum s-a putut crede ; ea răspunde, dimpotrivă, unei analize reale și obiective a situației.

Imaginea actuală a puterilor occidentale concordă din ce în ce mai puțin cu cea care a stîrnit admirația liberalilor noștri din secolul trecut. Guvernele lor nu mai reprezintă progresul istoric ci, tocmai dimpotrivă, pe zi ce trece tot mai limpede — lagăre de exterminare naziste, Hiroșima, persecuții rasiale din nordul pînă în sudul Africii, asasinarea lui Lumumba — nostalgia vechii lor puteri, rasismul orb, opresiunea colonială lipsită de orice justificare. Politica externă a unor anumite țări așa-zis „civilizate" are, în cursul acestor ultimi ani, acrul unei parodii a politicii noastre externe din secolul al XIX-lea.

...Timp de mai mult de un secol și jumătate, intelectualitatea avansată a Spaniei s-a străduit să suprime Pirineii și barierele care ne separau de Europa, dar conservatorismul elaselor noastre conducătoare a redus la zero toate eforturile. Acum cînd vechii gropari ne propun unirea, să nu cădem în capcana unei pretinse concesii, nici să ne lăsăm încîntați de retorismul lor gol. Să răspundem, pur și simplu : „Prea tîrziu".

Cum știe foarte bine Enrique Ruiz Garcia, în Europa înaintată de astăzi, numai proletariatul este o clasă înaintată. Cealaltă Europă care ne imită nu poate să ne aducă nimic nou. Aceleași rațiuni care ne-ar fi făcut s-o iubim cu un secol în urmă ne silesc să ne desolidarizăm de ea. Astăzi, privirile noastre trebuie să se întoarcă spre Cuba și spre popoarele Americii, ale Asiei și Africii care luptă pentru independență și pentru libertatea lor. Din punct de vedere istoric, Europa simbolizează în momentul de față, trecutul, nemișcarea. Este timpul poate, să ne africanizăm, cum ar spune Unamuno și să facem din vechea butadă „Africa începe la Pirinei" deviza revendicării noastre.

...Ruiz Garcia știe perfect că nici o clasă, nici un corp social nu renunță în mod spontan la privilegiile sale și că a te bizui pe această certitudine, înseamnă să iei niște licurici drept lanterne... Totuși, după ce a formulat întrebarea, autorul ne propune ca remediu și panaceu universal elixirul magic al integrării. Și — ceea ce este încă mai grav — el ne asigură că nu avem de ales, în această alternativă.

Or, există o altă alegere : aceea a transformării politice și sociale a Spaniei. Dacă țara noastră reunește toate caracteristicile unei țări subdezvoltate, aceasta se datorește, în mod unic și exclusiv, supraviețuirii acestor structuri „iremediabil imbătrînite" care interzic dezvoltarea vieții economice naționale. Sistemul marilor domenii este direct responsabil de extrema sărăcie a țăranului spaniol și nivelul de viață deosebit de scăzut al acestuia este responsabil, la rîndul său, de rahitismul și de anemia industriei noastre căreia îi lipsesc debușeurile unei piețe interne. Reforma agrară și o mărire generală a salariilor ar rezolva această problemă și ne-ar îngădui să ieșim din cercul vicios în care ne zbatem astăzi.

În timp ce Spania singerează zi după zi spre profitul rivalilor săi mai puternici, oligarhia spaniolă, prin organul ultimului Congres național al emigrării, proclamă în mod solemn că dreptul de a emigra „este un drept natural care decurge din libera dispoziție a persoanei omenești" și propune, nici mai mult nici mai puțin decît recunoașterea sa „ca drept fundamental" de către Carta Spaniolilor.

Totul este clar, teribil de clar. Dacă, pe de-o parte, după cum subliniază Ruiz Garcia, expansiunea industrială a țărilor Pieții comune le obligă pe acestea să se întoarcă spre țările care, ca și Spania, formează centura săracă a Europei meridionale, pe de altă parte, interesul oligarhiei noastre o împinge să caute în integrare un mijloc de a rezolva problema agricolă, favorizînd emigrarea mîinii de lucru excedente spre uzinele și minele Europei. Cu alte cuvinte, integrare în loc de reformă agrară.

La urma urmelor, ca și în alte epoci ale istoriei sale, poporul spaniol va fi din nou victima unui nou tîrg.

Pe plan economic, ca și pe plan cultural și pe plan politic, deschiderea ferestrelor spre Europa este o soluție reacționară.

...Nu e greu să ne închipuim ce va fi mîine o Spanie supusă influenței materiale și morale a Europei, luînd în considerare curentul dublu de turiști și de emigranți care de cîțiva ani trec Pirineii. În timp ce presa vorbește de dreptul de a emigra și ridică în slava cerului virtuțile turistice ale țării noastre, mii și mii de spanioli se văd siliți să caute în străinătate pîinea care nu li se poate da la ei. Spania a devenit prima țară exportatoare de mînă de lucru și de personal casnic. În timpul călătoriilor mele, am întîlnit spanioli în toată Europa. În perioada culesului viilor, gara-frontieră Cerbère este un gigantic lagăr de refugiați, unde sute de familii așteaptă plini de răbdare dumnezeu știe ce, striviți de spaimă și de oboseală. Duminicile după amiază, strada Wagram, stația de metro Pompe sînt ca niște insulițe spaniole pe solul parizian. Grupuri zgomotoase de femei dau culoare, ici, colo, cenușiului liniștit al străzilor din Frankfurt. Numărul de muncitori spanioli în Germania depășește cifra de treizeci de mii, și în fața valului crescînd de emigranți, anumite state s-au văzut silite să adopte împotriva lor măsuri discriminatoare. În Elveția, spaniolii trebuie să-și arate mîinile, ca să dovedească că sînt turiști. Frumoasa limbă a lui Cervantes se face auzită astăzi în adîncul minelor, cîntă pe schelele șantierelor de construcții, străpunge liniștea sacrosanctă a locuințelor burgheze. Peste tot unde se desfășoară o muncă grea sau ingrată, veți auzi vorbindu-se spaniolește. Plimbîndu-se pe străzile orașelor bogate și triste, oameni din Estramadura, din Murcia, Andaluzia, visează la mica lor patrie, chinuiți de o nostalgie fără leac. Nici un popor din lume nu se adaptează mai puțin exilului decît poporul nostru. Totuși numărul emigranților crește din zi în zi. Spania este pe cale să devină femeia de serviciu și muncitorul manual al Europei și, în timpul acesta, milioane de europeni se abat ca niște nori de lăcuste asupra țării noastre, mirîndu-se și extaziindu-se în fața frumusețil sufletului ei.

. . . . . .

Europeanul admiră rămînerea în urmă a Spaniei ca motiv estetic și, asemenea conservatorilor noștri din secolul al XIX-lea, ne cere să rămînem așa cum sîntem. Și la noi, interesul claselor noastre suspuse coincide cu pofta de tipic a Europei. Egoismul acestor clase își află un aliat neprevăzut în plăcerea vizitatorilor. Spania, servitoare a Europei dincolo de Pirinei, devine Spania — refugiu și azil spiritual dincoace de Pirinei. Spaniolul nu poate să-și facă — singur cu el însuși — examenul de conștiință. Unii și alții îl împing să se căiască de defectele sale trecute și să-și caute originalitatea în pasiunile care l-au dus la pierzanie. Invectivele lui Unamuno împotriva șovinismului îi se potrivesc de minune. „Este dureros să citești cărți de istorie — scria el — în care se dă numele de glorii celor mai mari rușini ale noastre... Studiul propriei noastre istorii care ar trebui să fie un implacabil examen de conștiință, este considerat, din nefericire, ca o sursă de apologie... ca un mijloc de apărare împotriva penitenței regeneratoare".

Europenii au compus pentru noi un rol și ne cer să-l jucăm întocmai. Noi spaniolii, sîntem curajoși, mîndri, hidalgos și multe alte lucruri încă, dar nu trebuie niciodată să trecem peste limitele unei sărăcii ascetice. Europeanul caută în Spania sufletul pe care l-a pierdut. Misiunea noastră, spune el, este o misiune spirituală... De fiecare dată cînd aud un asemenea discurs, eu, cetățean pașnic, incapabil să fac rău unei muște, mă simt cuprins de dorința de a îndrepta un revolver asupra interlocutorului meu și să-l descarc asupra lui. Cititorul trebuie să înțeleagă în mod caritabil că în Spania a scrie înseamnă a plînge și nu există pe deasupra mai mare decît să privești realitatea noastră fără scuze și compromisuri. Intelectualul spaniol este victima unei neurastenii profunde. Disperarea lui Lara îl urmărește ca o fantomă, și cum să scapi de ea, cînd toate zilele sînt cenușii ? Să ni se ierte, deci, instinctele noastre criminale. Dar e greu să trăiești și să rămîi mereu calm.

Obiectivul actual al intelectualilor spanioli ar trebui să fie elaborarea riguroasă a unei culturi naționale și populare, de semn radical opusă culturii europene oficiale. Nu este vorba deloc de a rupe punțile care ne leagă de mica Europă, ci de a pune problema legăturilor noastre politice, culturale și economice cu toată Europa pe un plan de absolută egalitate. Prin structura sa economică și socială, Spania seamănă mai mult cu țările slab dezvoltate decît cu statele membre ale Pieții comune. Într-un moment în care națiunile atlantice întrebuințează violența împotriva altor popoare, nu în numele progresului ca altădată, ci în numele reacțiunii, soarta noastră este strîns legată de lupta de eliberare a Asiei, a Africii și a Americii. Noi spaniolii trebuie să respingem cu fermitate capcana integrării. Spania nouă va putea să o accepte într-o zi dacă țara va decide astfel, în mod liber. Acum, ar însemna să se construiască o casă începînd cu acoperișul.

S-ar putea obiecta că nu se poate compara o țară ca Spania, cu o cultură veche, cu niște națiuni fără trecut, abia ieșite din ignoranță și din sclavie. Voi răspunde că dacă o cultură, în loc să constituie un ajutor, devine un obstacol, ca va fi, în cazul în care aceasta ar fi posibil, o cultură moartă. Adevărata cultură este în mod necesar dinamică și în nici un caz nu poate să devină o greutate moartă fără folos și greu de tîrît. După metoda critică a lui Lara, intelectualul va alege, în tradiția bogată a trecutului, operele care vor putea să-i servească de ghid și de stimulent în pregătirea viitorului nostru.

Nu ascund faptul că o asemenea acțiune ne va cere eforturi supraomenești. Cu toate acestea, imensitatea sarcinii nu trebuie să servească drept scuză nici lenei nici descurajării. În fața ruinei spirituale a Spaniei, trebuie, cum spune Ganivet, să punem „o piatră în locul inimii, și dacă este necesar, să aruncăm la lupi un milion de spanioli, dacă nu vrem să ne aruncăm cu toții la porci".

Juan GOYTISOLO

„Aleluia" de mînie împotriva bazelor americane

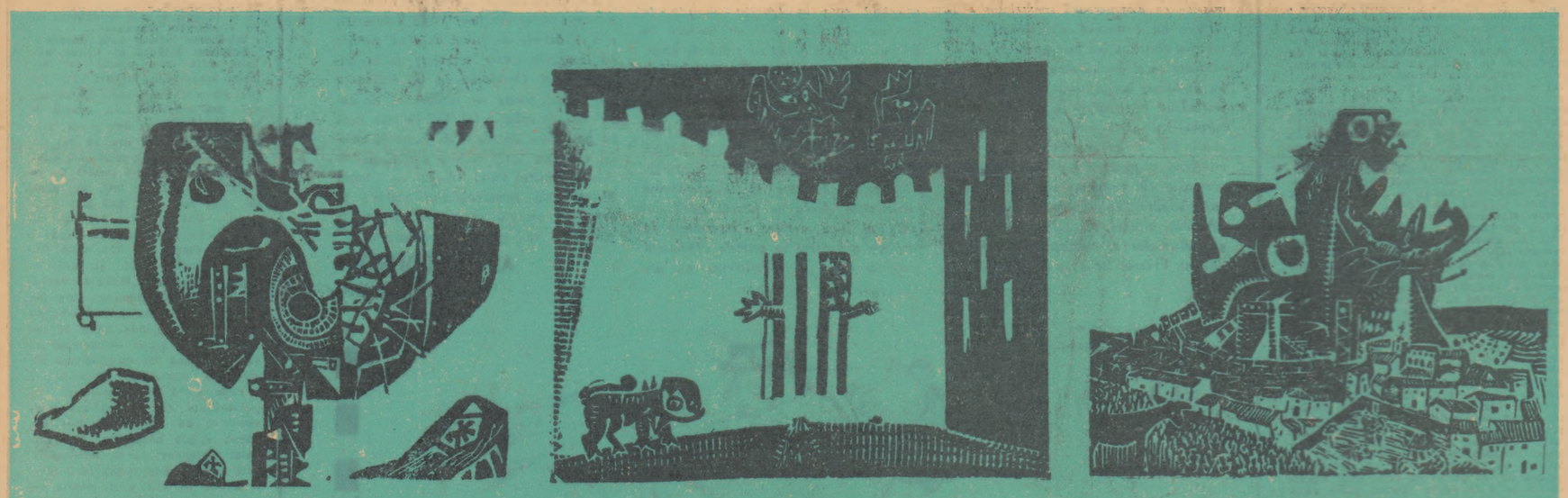

RADAR U.S.A.

Floare a soarelui, de fier.
Urechi ciulite în neștire.
Nu-i agresor să-ndreptățească
atîta lacomă rotire
sus, în văzduhul Spaniei.

PACT AMERICANO-FRANCHIST

– Dau Cartagina pe-un dolar.
– Nu : dă-mi din Spania o bucată,
ca să-ntețesc războiul iar
– Dacă-mi dai ajutorul tău,
ți-o dau chiar toată.

RAMPĂ DE LANSARE

Arhitectură de prisos
ce otrăvește-n deal măslinii.
Usuce-i-se gheara
cui te-a-nălțat în țara mea
și care te-a adus în ea !

30 de minute despre literatura finlandeză

CU DELEGAȚIA ASOCIAȚIEI SCRIITORILOR DIN FINLANDA

„Contactele, înțelegerea și cunoașterea sînt lucruri deosebit de necesare", ne spune întîmpinîndu-ne, domnul Matti Santavuori, prozator, președintele Asociației Scriitorilor din Finlanda, care, împreună cu Harri Kaasalainen și Väinö Kirstinä, poeți din generația mai tînără, ne vizitează țara la invitația Uniunii noastre. Scriitorii finlandezi sînt, în ciuda unei aparențe reținuți, locvaci și bucuroși să discutăm în scurtul timp pe care-l avem la dispoziție, despre ceea ce ar putea interesa pe cititorul romîn să afle despre literatura de azi a țării celor o mie de lacuri. Firește, va trebui să ne mulțumim pentru moment cu cîteva aprecieri mai generale, cîteva nume și, mai ales, unele sugestii pentru o mai amplă cunoaștere viitoare.

Pînă atunci totuși, o primă întrebare :

— Ce ne puteți spune despre proza finlandeză actuală?; care sînt, după părerea dumneavoastră, tendințele ei cele mai importante ?

— Sînt multe numele pe care le-am putea aminti, ne spune domnul Santavuori, și o clipă lucirea metalic-albăstruie a ochilor săi are ceva din lumina filtrată a cerului nordic. Mai întîi însă, aș vrea să amintesc că în literatura noastră există o puternică tradiție a descrierii vieții de la țară. Desigur, în ultima vreme nu sînt puține nici cărțile care vorbesc și despre viața orașului. Cît privește un subiect sau altul, cred că scriitorul nu se oprește decît la ceea ce-l preocupă în mod deosebit pe plan literar. Esențial este însă să facă o carte bună.

Printre prozatorii mai tineri, și adaugă dl. Santavuori cu o maliție abia perceptibilă, care socotesc că „bătrînii" nu mai au nimic de spus și că totul trebuie să fie altfel, se remarcă Antti Hyry al cărui roman „Călătorie cu trenul" a cunoscut un deosebit succes.

Maliția domnului Santavuori nu a fost însă neobservată și poetul Harri Kaasalainen, masiv și cu înfățișare mai degrabă de sudic, intervine protestînd.

— Firește — reia domnul Santavuori — că „bătrînii" continuă să scrie și factura scrisului lor e, cum e normal, modernă. Aș da aici numai un exemplu. Pe acela al cunoscutului scriitor Silampää, laureat al Premiului Nobel. Dar voiam să mai vorbesc totuși despre tineri și să-l amintesc pe prozatorul Veijo Meri, al cărui roman cu anume tentă umoristică : „Funia", a fost propus de către țările nordice să fie selecționat pentru cunoscutul Premiu Formentor. Tendința scrisului acestor tineri e aceea a prozei obiective, deși părerea mea e că un roman nu poate fi decît subiectiv, în sensul că exprimă totdeauna un punct de vedere personal asupra faptelor.

— Pentru că am ajuns în domeniul subiectivității, presupus a aparține cu deosebire poeziei, v-am ruga să ne spuneți ce aspecte mai interesante se pot deosebi în poezia finlandeză actuală.

— Și aici, ne spune domnul Santavuori, se caută noi forme, noi înțelesuri. Dar despre asta ar putea vorbi mai bine poeții noștri aci de față. Poetul Väinö Kirstinä, de pildă, ale cărui versuri au o factură deosebit de personală, sau Harri Kaasalainen care, prin contactul cu folclorul, caută formule poetice mai puțin obișnuite.

Väinö Kirstinä încearcă să fie mai explicit. E un tînăr slăbuț, cam tăcut, care caută să dea vorbelor sale un înțeles cît mai sugestiv pentru cel care-l ascultă.

— În poezie, principalul e să afli noi constelații de cuvinte. Ceea ce mă preocupă e ca limbajul poetic să fie creator și încărcat de imagini. Poetul meu favorit e Garcia Lorca. Și, împreună cu colegul meu Harri Kaasalainen, împărtășim o mare dragoste : Baudelaire, din care am și tradus de altfel.

Sudic și expansiv, Harri Kaasalainen intervine zgomotos :

INTERVIUL NOSTRU

— În ceea ce mă privește, printre poeții mei cei mai preferați trebuie să-l adaug pe Bertolt Brecht.

— Precum vedeți, ne spune Matti Santavuori, în poezia finlandeză își găsesc ecou tendințe care exprimă o deosebită preocupare pentru formele și înțelesurile noi ale cuvîntului, ale versului. Și aici, în mod deosebit, problema cunoașterii prin traduceri e de o mare importanță, pentru că traducerile de poezie sînt mai dificile decît cele de proză. Sîntem de aceea, recunoscători muncii depuse cu antologia „Poeții nordici", care a făcut cunoscuți cititorilor romîni pe unii din poeții nordici.

Trebuie să vă spunem, de altfel, că în țara noastră există specialiști în limba romînă care apreciază foarte mult literatura dumneavoastră. Cu ajutorul acestora și cu cel al traducătorilor dumneavoastră, am putea face ca atît în domeniul prozei cît și în celelalte domenii ale literaturii, cunoașterea noastră reciprocă să se lărgească, să devină mai bună.

Discuția cu delegații scriitorilor finlandezi, oaspeți ai țării noastre, a luat sfîrșit. Dar, înainte de a ne despărți, domnul Santavuori ne-a spus atît în numele său cît și al colegilor săi :

— Sînt de părere, așa cum v-am și menționat, că aceste contacte sînt deosebit de utile și sper ca ele să ducă la și mai numeroase traduceri reciproce, care ne sînt necesare pentru a ne cunoaște mai bine.

REPORTER

KAREL JONCKHEERE

Răspuns cîntăreței de la Curtea de Argeș

Trei cîntece tu ne-ai cîntat
În iarba toamnei însorită
În glas te însoțea și vinul,
Cînta ghitara amețită.

Un iz de ai avea-n marame,
Bărbatul — pană-n pălărie,
Nici un cuvînt din cîntul tău
Nu-l inspira în veselie.

Că ești o cîrpă în amor
Tu leneșă ziceai din vorbă.
Că-ndrăgostiții sînt nebuni
Și că sărutările dor.

Noi ne-ntorceam din mînăstire
Unde rupsese o prescură
Un popă ca un corb la plete,
Că i-am fost dat o luminare.

Doi tineri înaintea noastră,
Băiat și fată, o pereche,
Cereau ca să le dee domnul
Copii în căsnicia junǎ.

Aicea nu vre-o cîrpă
De dragoste cum zice-n cîntec —
Doi tineri se țineau de mînă
Uniți visînd un rod iubirii.

De păr cărunt spuneai în cîntec,
Dar că iubitul mai mingiie,
Pișcai cu bucurie struna,
Dar omul tău striga prea tare.

Era bălaie ceealaltă
Și tînără și ea și soțul,
Iar patul lor era o lume
Ce se-ncheia cu două trupuri.

„O cîrpă în amor" e cîntec,
O biată vorbă aruncată
Acelor ce slujesc iubirii
Iubindu-se fără iubire.

Subt trei mesteceni ascultau
Un căprior și-o căprioară,
Dar ei nu merg la mînăstire, –
Se-mperechează, apoi pleacă.

Un cîntec ce blestemînd în lună
Să facă pîne din arginți
Nu poate dărîma un suflet
Nici cînd o poală vestejește.

Amorul nu se schimbă-n cîrpă
De dragul vorbei din romanță
Rămîne dor ce nu se stinge
Chiar în ajun de suferință.

Apoi ne-ai spus de sîni uscați
Ce nu-i mai mingiie iubitul,
De buze ne-ai cîntat crăpate,
De palme aspre și muncite.

Și-ai tras apoi încet cu ochiul
Să vezi cîți bani ți-ntind cu mîna
Și se-ntîlnea un tărm cu altul,
Să-nchidă-o jale mincinoasă.

O, dragostea e poate-o cîrpă
Cu două cîntece deodată,
Și rîde și de sine însuși,
De poate adevăr s-ajungă.

Noi am plecat apoi din luncă
Și ne-ai legat cu-acel surîs
Ce-i ține pe străini aproape
Plecînd cu inimi de-mprumut.

Cîntare, toamnă, mînăstire
Ne pot uni și ele-o clipă
Dar pentru drojdia amară
E leac iubire-adevărată.

Iubirea noastră nu-i o cîrpă
E cîntul nostru pe de-a pururi
Ori pîn-atunci cînd poate-odată
Il va schimba-ntr-un bocet moartea.

In romînește de MIHAI BENIUC

COMITETUL DE REDACȚIE

Teodor Balș ; Ov. S. Crohmălniceanu (redactor șef adjunct) ; **S. Damian ; Ștefan Gheorghiu** (redactor șef adjunct) ; **Eugen Simion ; Al. I. Ștefănescu ; Tiberiu Utan** (redactor șef) ; **Haralamb Zincă** (secretar general de redacție).

REDACȚIA : București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon ; 12.94.44 ; 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA ; Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon 18.63.99. ABONAMENTE ; 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul ; Întreprinderea Poligrafică nr. 2, str. Brezoianu 23—25.